UNIVERSAL LIBRARY
OU_204555
UNIVERSAL LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. Accession No.

Author

Title

This book should be returned on or before the date last marked below.

గోవర్ధనాచార్య

సప్తశతీసారము

(Scholar's edition)

శిరోమణి

సన్నిధానము సూర్యనారాయణ శాస్త్రి

Proficient in Oriental Learing.

తెలుఁగు పండితుఁడు, మహంబూబ్ కాలేజీ,

సికంద్రాబాద్.

వెల. 1 0 0

ఉపోద్ఘాతము.

సంస్కృత భాషావర్ణమున జన్మించిన కావ్య రత్నములలో "అమరుకకవేరేకః శ్లోకః ప్రబంధశతాయతే" అను కీర్తిని వహియించిన "అమరు కావ్యమును" ఎల్లవిధముల దత్సదృశమనఁదగిన గోవర్ధనాచార్యకృతమగు 'ఆర్యాసప్తశతియుఁ' గడుంగడురసవత్తరములని యెల్లవిద్వాంసులచే శిరసావహింపఁబడి యున్నవి. ఇందొకటి చెఱకుపానకము, మరొకటి తేనెపాకము. ఈ కవు లిరువురును గొప్పధ్వనివేత్తలు.

కవి మొట్టమొదట నేభాషలో గ్రంథమును రచించునో యా గ్రంథమా భాషలో నున్నంతరసవంతముగా నా కవియే దానిని భాషాంతరీకరించినను నుండదు. అట్టియెడఁ గవికన్న భిన్నుఁడగు ననుబోటియల్పజ్ఞుఁడు సేయు భాషాంతరీకరణమెట్లు మాతృకాగ్రంథమువలె నింపునింపును? భాషాంతరీకృతకావ్యమనఁగృత్రిమరత్నముగదా! సంస్కృతసాహిత్యనిష్ణాతులగు విద్వాంసులా మాతృకాగ్రంథములను జదివి వానిరసమును బుక్కిటిబంటిగాఁ గ్రోలగలిగిన ట్లాంధ్ర విద్వాంసులకు సాధ్యముగాకుంట నెఱిఁగి పుక్కిటిబంటిగాగానీ, కుత్తుకబంటిగాఁగానీ గ్రోలింపలేకున్నను వారి కా మాతృకా గ్రంథముయొక్క రసబిందువు నేని రుచిచూపించు నభిలాషతో నేనీ భాషాంతరీకరణమునకుఁ గడఁగితిని. అట్లు గడఁగి నారంభించిన పద్యములఁ గొన్నింటిని భారతి, ఉగాది సంచికలలోఁ బ్రకటింపగా నా గురువర్యులగు బ్రహ్మశ్రీ శతావధాని

వేటూరి శివరామశాస్త్రిగారును, నాగురుసతీర్థ్యులగు వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారును నాపద్యములను బ్రశంసించుచు జాబులువ్రాసి గ్రంథసమాప్తికి నాకుఁ బ్రోత్సాహమిచ్చిరి. వారి దోహదమే లేకున్న నా యీ గ్రంథ వృక్షము ఫలవంతముగాకుండెడిది. కావునఁ బూజ్యులగు నా యిరువురకును నేనెంతయుఁ గృతజ్ఞుఁడను.

మాతృకా గ్రంథమున 700 ఆర్యావృత్తములు గలవు. మొదటనీ గ్రంథమామూలాగ్రముగాఁ దెలిగించితిని. కానిపిమ్మట నాపద్యములలోనుండి నాబుద్ధికి నుత్తమోత్తమముగాఁదోఁచినవానిని మాత్రమే గ్రంథరూపముగాఁ బ్రకటించితిని.

గ్రంథము ముగిసిన రెండేండ్లనుండియు వదాన్యాన్వేషణము సేయుచుంటిని. కానీ యింట బిడ్డనుంచుకొని యిల్లిల్లు వెదకిన తల్లివలెనాకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడును, వదాన్యశిరోమణియు, రసికావతంసుఁడును, కవితా ప్రియుఁడును, స్వయముగాఁ గవియునగు శ్రీశ్రీశ్రీ దైవముదిన్నె రామారెడ్డిగారిని మొదట విస్మరించి పరిహాస్యుఁడనై పిమ్మట మేలుకొనినన్నుఁ గూర్చి నేనేనవ్వుకొని నా ప్రణయచిహ్నముగా నీచిన్ని పొత్తమును నా కీర్తికామున కంకితముఁగావించితిని. పరమేశ్వరుఁడాతని కాయురారోగ్యైశ్వర్యములఁ గూర్చుఁగాక.

బుధవిధేయుఁడు,

శిరోమణి సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

శ్రీ పరదేవతాయైనమః

కృతిపతి ప్రశంస.

సీ. భక్తులపై స్వర్ణవర్షంబు వర్షింప
నంబుదాకార దేహంబు మెఱయ
లోకులపాపపుం జీకటుల్ వాయింప
లలితాననేందుమండలము వెలయ
నలుదెస లభయదానమునొందివర్ధిల్లఁ
జక్కనినాల్గు హస్తములు చెలఁగ
ఆర్త సంత్రాణ పరాయణత్వముఁ దెల్పఁ
జక్రముఖ్యాయుధ చయముగ్రాల

గీ. "దైవపుందిన్నె" నాఁగ క్షేత్రంబునందు
నవతరించిన యాదినారాయణుండు
వేంకటేశుండు మా రామవిభునకెపుడు
సకలకల్యాణము లొసంగి సాకుఁగాత.

సీ. తలఁపుమోసులు మదిందలసూపినంతనే
బండ్లఁగాయించును బండ్లకొలది
నడచినం గూర్చున్నఁ బడుకొన్న నలుకెసల్
చరియించు నంగరక్షకతఁబూని
పయిత్రాలు సంకటపక్షిబృందముఁద్రోలు
నలరు చూడ్కుల యొడిసెలలు విసరి
అనుదినంబమిత కల్యాణసందోహంబుఁ
బంపించుచుండుఁ గప్పంబు పగిది

గీ. జీతమును బత్తెమును లేక చెప్పినట్టి
పనుల నెల్లను జేయు సేవకునిఁగాగఁ
నలువు గొన్నాఁడు వేంకటేశ్వరుని నిందు
భక్తిఁగాన్పించి రామభూపాలమౌళి.

సీ. కవికోకిలములకుఁ గమ్మని గానమా
ధుర్యంబుఁ బెనుచు చైత్రుండతండు
ప్రాచీనమగు కళావనము దోహదముచే
వికసింపఁజేయు పాలకుఁడతండు
ఎల్లకాలంబు నవ్వించుచుఁ గవిరాజ
చయముతోఁదగు విదూషకుఁడతండు
ఆంధ్రలోకమునందు యశము శాశ్వతముగా
రహిగుత్తకుంగొన్న రైతతండు

గీ. పాలనము సేయుచుండుఁ గేవలమతండు
ఒక్కదైవంబు దిన్నెనె నిక్కువముగఁ;
గాని పాలించు నా రామమూనవేంద్రు
సద్గుణశ్రేణి ధారుణీచక్రమెల్ల.

సీ. కవులకుఁ బెండ్లిండ్లు గావించి కవితకు
సవతినిఁగూర్చు దోషంబొకండు
పండితులం డే తేరఁబట్టి పరీక్షించి
సారంబుఁబిండు దోషంబొకండు
తనవరించిన యశస్తరుణిని దేశంబు
వెడలించినట్టి కిల్బిష మొకండు

వెలగట్టరాని కైతలకెదో! యొకరీతి
వెలగట్టియిచ్చు కిల్బిషమొకండు

గీ. ఇట్టివొక లక్షగలవవి యెల్ల నతనిఁ
గట్టికుడుపుచునుండిన యట్టులెప్పుడు
నలువలంకుల యాచకుల్ బలిసిమూఁగి
పీడ సేయుచునుందురు పెట్టిదముగ. ౪

శా. సాయంప్రాతలఁ దత్సభాంగణమునన్
సత్యంబుగానిల్చి భా
షా యోషామణి వీణఁజేతఁగొని లా
స్యం బాడుచుం బాడుచున్
హాయింగూర్చు చతండు భక్తినిడు నా
యాకాన్కలంబొంది దీ
ర్ఘాయుష్మంతుఁడవై చెలంగుమని పె
క్కాశీస్సు లిచ్చుందగన్. ౫

చ. అల కవితా సరస్వతికి
నాయలమీఁద ఋవంపు దిన్నె; రా
ట్రిలకుఁడు రామరాయఁడు సు
ధీమణి పూజరి; కొల్వవచ్చువా
రలకును దల్పుఁదీసి నడి
రాతిరియైన శ్రమంబునాక పూ
జలు సవరించి భారతి ప్ర
సాద మొసంగును భక్తి పెంపునన్. ౬

క. కవియే దగ్గఱి చుట్టము;
కవియే తనకార్యదర్శి; కవియే సుతుఁడున్
గవియే నెచ్చెలి; సర్వముఁ
గవియే మారామభూమికాంతునకుఁ దగన్. ౭

గీ. గట్టులేనట్టి పేదఱికంపుఁ గడలి
నీఁదు కవులకు విశ్రాంతి నిచ్చుచుండు
ద్వీపరాజము దైవముదిన్నె; రామి
రెడ్డియాగడ్డ నేలెడు దొడ్డప్రభువు. ౮

వ. ఆమహాశయున కీగ్రంథ మంకితముగా సమర్పితము.

గోవర్ధనాచార్య
సప్తశతీసారము.

ప్రస్తావనా పద్యములు.

క. మఱపట్టి కేలిఁబట్టఁగఁ
బులకించుచు బూటెఁగ్రాలు ముక్కంటి యొడల్
వెలిమిడియయ్యె మనోజుఁడు
మొలకెత్తెనొ? నాఁగ మిగుల ముచ్చటఁగొలుపున్. ౧

ఆ. వె. వెలికిఁ గ్రక్కవలదు విసము మ్రింగుమటంచుఁ
గలఁత పడుచుఁ దాతగారు పలుకఁ
గాంచి తనను మోవిఁ గాటుకంబ్రొద్దుట
సిగ్గుగొన్న శివుఁడు శివములిచ్చు. ౨

క. గిరిజాపదముల వ్రాలిన
గరళగ్రైవేయుఁడైన కామారి మహా
త్తరవిషమబాణు గళమునఁ
గరవాలముఁదాల్చి శరణుఁ గన్నట్లలరున్. ౩

క. చలిమల బిడ్డకుమ్రొక్కెడు
నెలతాలుపు పక్ష్మలంపు నిటలాపాంగం
బల మరుఁడు వింటఁదొడిగిన
బలుముండుల మొగిలితూపువలె విలసిల్లున్. ౪

ఆ. వె. జడలు కేసరములు, చదలేఱు తేనియల్,
వలయమైన తలయె వరలుదుద్దు,

అఱితివిసపు రొంపియందు జన్మించిన
హరుని మొగముఁ దమ్మిక్రగుదుఁ దేఁటి. ౫

క. తెలియం జాలక సంధ్యా
జలాంజలినిఁ ద్రావుచున్న స్వకర వ్యాళం
బులు, గౌరి మొగముఁ దమిమెఱు
నెలదాలుపు విజయనవ్వ నిశ్చింతఁగనున్. ౬

ఆ. వె. ప్రతిఫలించు హైమనవతి మోముఁ గాంచుటఁ
గదలి చేతిపట్టు వదలి జారి
యూటలూరు చెమటసెటఁ గ్రమ్ముఱ నిండు
చున్న హరు జలాంజలిన్నుతింతు. ౭

క. పొలయలుకఁగొన్న చెలియడు
గులలత్తుకసంజ కెంజిగుల రంజిల్లన్
దలఁగ్రొన్నెల, దత్కాంచన
వలయ నికషమెవని గళము వాని నుతింతున్. ౮

ఆ. వె. అతివ కాలిగోటి కంటినిండగు లోఁచుఁ;
దగిలి యందెద్విగుణముగ నొసర్పు;
నలరుఁ జీలమండ వలపు సంకెలగాఁగ;
శర్వు శిరసుపైనిఁ జంద్రరేఖ. ౯

క. సిరి చెలువ కేలమూయఁగ
గురుజ ఘనముఁ గాంచ నాభికుహరమునుండిన్
బఱతెంచి నట్లుతగు తా
మరఁబోలు ముకుందు కన్నుమనుచుత మిమ్మున్. ౧౦

క. హరినీలవక్షము రమా
గురుతరవక్షోజయుగళకుంకుమరసపిం
జరితమాయి కౌస్తుభార్కుఁడు
పరగు నహార్ముఖనభంబువలె విలసిల్లున్. ౧౧

క. తనగుం దగునీ ప్రతి బిం
బనమున సొంపిల్లు కౌస్తుభముఁగల నారా
యణు వక్షము సిరియద్దం
బనుగనుచున్ గఱచునట్లు పురుషాయితమున్. ౧౨

సీ. నవ్వుటాలకు సిరికొమ్మ నాభిచక్ర
మంటుచున్నట్టి చక్రి పాదాంబుజంబు
జలజనాభున కనురూప సతిగ నాపెఁ
దిద్దఁ బ్రయత్నించుచున్న రీతిగఁ దనర్చె. ౧౩

సీ. అగ్రమునయందు శ్రీవత్స మలరుచున్న
మాధవుని రోమవల్లరి మనుచుఁగాతఁ
దాపమడఁగించి, యున్నాల దండమైన
నాభి జలజంపుఁజాయ చందమున మిమ్ము. ౧౪

క. పొలయల్క వంపఁ దలఁబడ
జలజంబులఁ బ్రియుఁడు, గౌరి జంఘాకాండం
బిలహరుని దాఁకగెలిచిన
వలరాజు జయధ్వజంబువలెఁ జెన్నారెన్. ౧౫

క. హరివోలె హరుఁడు గన్పడె
సరస సమున్నాలనాభి జలజాతుండై

పురుషాయిత మొనరించెడు
గిరిరాజసుతాముఖంబు కెరలుచునుండన్. ౧౩

క. వరణస్రజంబునిడి శ్రీ
హరి తనకంఠమున మాయలాఁడయి తాల్పం
దరుణీవేషము, నవ్విరి
సురాసురులు; లజ్జఁబొంది చూచెనుసిరియున్. ౧౪

ఆ. వె. చిలువసెజ్జ సరకుసేయక గరుడునిఁ,
దఱిమి హారమునను దమ్మి నూఁ,
వెలలనూర్పు ముత్తములు బిట్టుతమిరేఁగి
సిరిపొనర్చుకేళి చెలువుఁగాన్చె. ౧౫

ఆ. వె. తనకుఁ బాలనీక తెఁ యన్నదు గజాన
ననకె యొసఁగుచున్న దనుచు భ్రమసి
తెల్లుచూలు తీయఁ దల్లిపయ్యెదనవ్వి
వృడుఁడు పట్టు గుబ్బ లిడుత సుఖము. ౧౬

ఆ. వె. కౌఁగిలించి బగ్గ గౌరవింపం దగ్గ
చారుమూర్తి బాల చంద్రమౌళి
మదనభల్లనిభుఁడు పదములంబడ గౌరి
హుంకరించిఁ దఱుముచుండె నలుక. ౧౭

క. తన బింబాధరరసమును
గొన వేడుకపడి నిశాటకులు త్యజియింపం
గను బీయూషంబును మో
హిని రూపముఁగొన్న హరి రహిన్ మదిఁదలఁతున్.

గోవర్ధనాచార్య

సప్తశతీసారము.

అవతారిక :— ఎలజవ్వనముగల ప్రపాపాలికను గాంచి యొక రసికుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. ప్రాణములు చిక్కఁబట్టియుం డ్రవధిదినము
దాఁకఁ గముఁ గ్రుస్సి పాంథకాంతాగణంబు
బ్రదుకనిమ్ము! పాపము! ప్రపాపాలి! వారి
మార్గరోధస్తనాగ్రముల మాటుపఱచి. ౧

అవ :—ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. నెనరుంజూప, నడంకువఁ
గనఁబఱుపక, జిత్తవృత్తిఁ గనిపట్టి చరిం
పను, బతిఁ గొలువఁగ మొదలిడెఁ
జనుఁగవ మొలకెత్త నొకతె సవతికిఁ దోడ్తోన్. ౨

అవ :—అపకీర్త్యాది శంకచే నాయకుఁడు దన్నుఁ బరిత్యజించునని తలఁచుచున్న నాయికకు దూతి సమాధానము నిచ్చుచున్నది.

గీ. కళలు వాడునుగాక ; లోకంబదెల్లఁ
బలుకుఁగాక కళంకను; బాయుఁగాక
తన సమున్నతి; వదలఁడాతండు నిన్ను
సంతతముఁ జందురుండు భూచ్ఛాయఁబోలె. 3

అవ:—దూతి నాయకునితో నాయికయొక్క ప్రేమాతిశయమును తెలుపుచున్నది.

గీ. సరకుసేయదు ధనము; వంశప్రతిష్ఠ
గణనసేయదు ; చీరికిం గొనకు గురుల;
నపయశంబును లెక్కింప దాయువతికిఁ
బ్రాణములకన్న హెచ్చు నీపైనివలపు. ౪

అవ:—అపరాధ మొనర్చి కపటోపన్యాసములచే సమాధాన పఱచుచున్న నాయకునితో నాయిక పలుకుచున్నది.

గీ. గ్రుచ్చుకొని నొప్పిసేయు నీకుటిలఫణితి
త్వదపరాధంబుకన్న నెంతయును నన్ను
సూదిపోటుల నొదవిన వేదనంబు
కత్తివ్రేటునఁ గలుగదుగాదె! ప్రియుఁడ! ౫

అవ:—నాయకుని పరిహాసోక్తుల కలిగిన నాయికతోఁ జెలికత్తె పలుకుచున్నది.

గీ. పరులు పలికిన నేమాట వాడులాట
అదియె ప్రియునోట రాఁగ సయ్యాటసుమ్మి!
కామినీ! కట్టెలంబుట్టు ధూమమందు
రగురునంబుట్టు ధూపమండ్రదియె జనులు. ౬

అవ:—ఒకఁడొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. అతివినయ వామనాంగియై యడుగుఁదీసి
గడపదాఁటివెలుంగ దా కలికిమిన్న
కాని యాతన్వి గ్రంథసాంగత్వమెఱుఁగుఁ
బూర్ణమగ నూరివెలుపటి పూలతోఁట. ౭

అవ:—నాయిక చెలికత్తె సవతి చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. వలఁగని విభూషణంబుల చెలువుఁ గాంచి
కాలఁగని మొట్టమొదటం బ్రభాతమందు
సంతసించిరి సవతాండ్రు; రంతఁ బ్రియుని
శిరసులత్తుకఁ జూచి యీర్ష్యఁ గడింది. ౮

అవ:—రాత్రి శయ్యాగృహమునకుఁ బోవుటకు సిగ్గు నటించిన నాయికను చెలికత్తె ప్రొద్దుట లేపుచున్నది.

గీ. ఓసి లజ్జావతీ! రేయి నోడలుఁ డస్సి
బిట్టు మరుసేఁతలకు నిద్రపట్టె లెస్స
తెరువుమా! కన్నుతామరల జంట
సుప్రభాతంబు గావుత సుదతి! నీకు. ౯

అవ:—ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను తెలుపుచున్నది.

క. నవకేళీ రుచి మఱఁగిన
జవరా "లిన్నాళ్లు వృథగ జరిపితి లజ్జా
వివశత వంచించిరిసను
వివరింపక" యనుచుఁ గినిసె బిట్టు చెలులపై. ౧౦

అవ:—నాయకునితోఁ జెలికత్తె నాయికావిరహమును దెలుపుచున్నది.

గీ. వలపుఁగొని పెల్లువలకాఁక నలుగుచువడి
పాపమా బాల యొడలు సాఁబాలుమాత్ర
మిగిలియున్నది నీకయి, మిత్తిగొంగ
వేల్పుకయి గట్లరాయని బిడ్డవోలె. ౧౧

అవ:— తన తగులముఁ గొన్న నాయకుఁ గోరుచున్న వేరొక నాయికను నాయిక పరిహసించు చున్నది.

గీ. ఏటికి కెదురీఁతగాదె? యన్యేచ్ఛఁ గొన్న
జనుని దనవైపు మరలించుకొను తలంపు
శ్రమఫలింపదు సరిగదా! సర్వజనులుఁ
బరిహసింతురు చప్పట్లు చఱచి పెచ్చు. ౧౨

అవ:— తన యపరాధములనుఁ గినిసియున్న నాయికతో నాయకుఁడను చున్నాఁడు.

నాయకుఁడు:—

గీ. నాదు నపరాధమెల్ల విన్నావు గాన
నిలిచి నామ్రోల ననుఁగాంచి నిజము చెపుము;

నాయిక:—

మానమును గొల్లఁగొనఁ జాలు మాయ మొగముఁ
గలుగువాఁడవు గాకున్నఁ దెలుపనేర్తు. ౧౩

అవ:— ఒక తరుణదంపతుల ముచ్చటను దెలుపు చున్నాఁడు.

ఉ. అక్కడ రొమ్ముబంటియని
యూనలిగొద్దున కీఁదిపోవుచున్
బుక్కిటిబంటి యిచ్చటని
పోవుచు వేరొక ప్రక్కకిట్లు న
ద్దిక్కుల నేఁటఁ గ్రుమ్ముఱుచు
లేవను తూర్పున బారెఁడెత్తు ప్రా
ద్దెక్కిన మాఘమాసమున
సీతరుణుల్ ముగియించి స్నానముల్. ౧౪

అవ:— నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. నా చెలులు వీడిపోయి రొంటరిగ నన్ను
నెంత బతిమాలుకొన్న నావంత వినక
నను బలాత్కృతిఁ గవసితే వినుము ప్రతిన
నొడలు విడుతును నీపైని నొక్కత్రుటిని. ౧౫

అవ:—దూతి నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. వలపు నిలువదు నీకుఁ, జాపలము మెండు,
కైతవము హెచ్చు, మానముత్కటము, కలవు
వికృతి వేషభాషలును; మా సకియ చేతఁ
బడితి విఁకనైనఁ దిన్నఁగా నడచుకొమ్ము. ౧౬

అవ:—నాయకుఁడు పరదేశమునకుఁ బోవునపుడు నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. కఠినచిత్తుండ! యుత్కంఠ గడలుకొనఁగ
నీరు వెడలంగ నెడలేక పాఱుచున్న
చదలివాఁక భగీరథక్ష్మాపతిఁ బలె
విముఖుఁడగు నిన్ను వెంటాడు వెలఁదిచూపు. ౧౭

అవ:—పరిణయకోపము వెలికిఁ గ్రక్కక కనఁబడు నాయికతో నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. నీదు శృంగారరసధార నిలిచిపోయె
నాతరంబైన కాలుష్య మధికమగుట
గిండినింబోలె, దనివిఁ గల్గింపవైతి
వున్ముఖత్వంబునం గాంచుచున్న నాకు. ౧౮

అవ:—ఒకఁడు తన ప్రియావిలోకన సుఖమును దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. తెరచినుంగులనుండి వెల్వాఱుచున్న
యా చిగురుఁబోఁడిమిన్న తియ్యంపుఁజూపు
అమలినంబుగ వడిఁగట్టినట్టి, యమృత
ధారయుంబోలె మిగుల స్వాద్యముగనుండె. ౧౯

అవ:—అత్తగారింటికేగు నొక యువతిముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. తల్లి యత్తింటికంపుచుఁ దనదుకూఁతు
బాటఁ దడుపుచునుండెఁ గన్నిల చేతఁ
గాని ప్రియసంగమోత్కంఠ గల్గుదాఁటఁ
గల్ల యేడ్పులఁ దనలోనఁ గలికి నవ్వె. ౨౦

అవ:—ఒక పాంథుఁ డిట్లాశించుచున్నాఁడు.

గీ. కరువుపయిఁ జేర్చి కందోయి నురుల నీరు
నిర్దయుఁడవని నన్ను నిందించుచుండఁ
గమ్మనూనియ రాచి నా కలికిమిన్న
కెపుడు వేసవి నెఱిఁదీర్చి యెలమిఁగొందు ? ౨౧

అవ:—తనకు నగలు లేవని పరితపించు నాయికనుఁ జెలికత్తె చెప్పుచున్నది.

గీ. నగల యంగములగు నంగనలకుఁ జేయుఁ
దద్దఁ దలవంపు నీదు సౌందర్యరేఖ
వంజతీవలఁ బుష్పసంభారముఁ గని
నవ్వదొక్కొ వనస్పతి ? పువ్వుఁబోఁడి ! ౨౨

అవ:-నీ చెలిగడుసుది గాదని పలుకు నొకతెతో నాయిక చెలికత్తె యనుచున్నది

గీ. తలఁచు లోకంబు శీలశీతలతఁ గాంచి
మనమునను మాదు చెలియు మెత్తనిదటంచుఁ

గాని దాని ప్రతాపంపుఁగటకు నెఱుఁగు
క్షణికమగు వక్రవృత్తిచేఁ గ్రాఁగుప్రియుఁడు. ౨౩

ఆవ:—ఒకఁడు తన మిత్రునితో ననుచున్నాఁడు.

సీ. బ్రదికియున్నది సగము, సాఁబాలుచచ్చె,
రాహునకుఁబోలె నాదుగాత్రంబునందుఁ
గలిసి నడిబాట యాదృచ్ఛికముగ నన్నుఁ
గలికిసిగబంతి సుధవోలెఁ గాఁగిలింప. ౨౪

ఆవ:—చాలా ప్రొద్దెక్కినను బడకటింటినుండి రాకుంటి వేమని యడుగు చెలికత్తెతో నాయిక యనుచున్నది.

క. ఒడలికి జడనుంగూర్చును;
నడఁగించునగ స్తిఁ; జృంభ లాఁచికొనును; నన్
విడనీఁడు పాన్పుఁ బ్రొద్దుటఁ;
బడఁతీ! నాప్రియుఁడు నిదురవలెఁబైకొనుచున్. ౨౫

ఆవ:—ఒకఁడొకతెతో ననుచున్నాఁడు.

మ. కురులన్ జిక్కడలించి యార్చికొనుటల్
గోళ్లన్ హాయల్ కూర్పఁగాఁ
గరమున్, స్నానము సేత నార్ద్రనఖరే
ఖల్ వెల్లనై తోఁప, వా
తెఱయుంగన్నులు ధౌతమైకడుఁగడున్
దీపింప నీగాత్రమో
తరుణీ! నూతనమీనకేతనుని శ
స్త్రంబట్లు కన్పట్టెడిన్. ౨౬

అవ:— వేశ్యాసక్తుఁడగు నొకనితో నొకతె యనుచున్నది.

ఆ. వె. లేని దున్నయట్లు కానిపింపఁగఁ జేతు
రుల్ల మచ్ఛమైన యువకులందు
వెలవెలందిగములు, పెన్నద్దముల యందుఁ
వదనపంకజంబుపగిదిఁ బ్రియుఁడ ! ౨౭

అవ:— మొదటిలాఘవమును బిమ్మటిగౌరవముడఁగింపఁ జాలదని యొకఁ డనుచున్నాఁడు.

క. తొలుతటి లాఘవమడఁగదు
బలవత్తరమైన గౌరవము సేకుఱినన్
బలుకరె ? వామనుఁడని పె
ద్దలుం ద్రివిక్రము దశావతార కథాజ్ఞుల్. ౨౮

అవ:— ఒక తరుణ దంపతులముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. మోవిఁబై కేళ్ళు; సీత్కారములఁ బొనర్చుఁ;
గన్నులనుమూయు; నొదలఁ గదలఁజేయుఁ;
దాఁకక పరస్పరంబెడం దరుణయుగము
పడయుచున్నట్టులుండెఁ జుంబనసుఖంబు. ౨౯

అవ:— ఒకఁడు తనయవస్థను వయస్యునితోఁ దెలుపుచున్నాఁడు.

క. చొరఁబడి కిటికింబడి నా
కరంబు ప్రియురాలి పడకగది నచ్చట నా
తరుణీ పాణిస్పర్శలఁ
గరముబలసి యుఱికికొనియెఁ గ్రమ్మఱక సఖా ! 30

అవ:—ఆ నాయిక నీ యందాసక్తురాలయి యున్నదని దూతి వైద్యునితో ననుచున్నది.

సీ. సరకుసేయక జననింద నారుస మొసఁగు
నీ కరస్పర్శ కభిలాష వివ్వటిల్ల
జ్వరము రమ్మని ప్రార్థించుఁ బాన్పుపఱచి
పంతకోని పాపమూ లేనుపాల్గొ గనుము. ౩౧

అవ:—నాయిక యొక్క సహచరి నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. చెమటఁ గ్రుక్కుచునున్నదీ చెలువమోము
కలికి క్రొంగ్రొత్త కేళుల కలసి సొలసి
తొడిగి బాణంబు మోపెట్టఁ దుంటవిల్తు
విల్లు పూఁదేనియల గాల్చు విధిఁ బ్రియుండ! ౩౨

అవ:—ఒకానొక విరహియనుకొనుచున్నాఁడు.

క. చెలిచప్పుఁగలది, చదురా,
ల్కులవతి, పొరుగింటి క్రొత్తకోడలు నన్నుం
గలసిన బ్రహ్మానందముఁ
దలఁతుఁ ద్వణప్రాయముని యెద యథార్థముగన్. ౩౩

అవ:—చిరవిరహార్తురాలగు నాయికతో నాయకుఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. ఎడతెగక రాల బాష్పముల్ పడఁతి! నీదు
తెల్లఁబడి స్నిగ్ధమైనమైఁదీవ నాకు
దర్పకునిపూవుటమ్ముల దాహకోగ
మడఁచు శతధౌతమైన యాజ్యంబువోలె. ౩౪

అవ:—ఈపెరు వరిమడియే సంభోగస్థానమని యొకఁడను చున్నాఁడు.

క. తనయందు రాలిపడఁగాఁ
గనువిందొనరించు గుంజికాఫలమాల నొ
ప్పను వరిమడి తనస్వామిని
యనిశీవ ర్తనకు గుండె లవిసిన పగిదిన్. 37

అవ:—ఒకఁడొక దానియుచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

ఉ. "ఇచ్చట గుచ్చెగొళ్లు దిగ;
నిచ్చట గంట్లనుఁ జేసెఁ బంటితో;
నిచ్చటఁ గందిపోవ మెలి
యించెనిగో! యితఁ"డంచు నేస్తుచున్
ఁగచ్చుఁ దెచ్చుకొన్నయలు
కన్ దనసిగ్గును వీటిఁబుచ్చుచున్
హెచ్చరికించుఁ దన్విపొరు
గింటి బొజుంగును భర్తముంగటన్. 38

అవ:—అన్యాంగనాసక్తుఁడగు నాయకుఁడు నాయికతో "నీవు నాయందేల యనురాగముఁ జూప"నని పలుకఁగా నాయికయనుచున్నది.

గీ. వెలికిఁ గ్రక్కంగ నేస్తు లోపలి రసంబు
నూఁచముట్టగ వెలుపలనున్న యట్లె
నెలిచవులుగొన్న వగలాఁడి, లలితకవుల
పలుకునుడి, గాజుబుడ్డియుఁ, బరులకగునె? 39

అవ:—ఒకఁడు దన్నుఁ గాంచి విముఖియగు చెలితో పలుకుచున్నాఁడు.

క. విముఖతనుగొనెదవాలో
కమునన్, దాక్షిణ్యమూనఁగన మొకపూటన్

గోమరుగఁ, గానీ నాతా
పమడంతువు నీవె నీడవలె మానవతీ! ౩౮

అవ:—ఒకఁడు తన నాయికయొక్క రతి పాండిత్యమును దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. "ఆచరింపుము యిట్లు"ని యానతిచ్చు;
దేవురించును; దానిని దీనిఁగోరుఁ;
గసరికొను; నవ్వుఁ; గావించుఁ గల్లయేడ్పుఁ;
దరుణిరతి పాండితిఁ దలంచి తనివినొంద. ౩౯

అవ:—ప్రణయకోపము వహించిన యొక నాయికతోఁ జెలికత్తె పలుకుచున్నది.

గీ. బానిసంబోలెఁ బనిఁగొని యానయిత్తు;
వడుగు నిడెదవు లేకాంతు నౌఁదలపయి;
నాత్ర పడమేలొకో? పాల యలుకఁబూని
ముగుద! త్రెంపకు నెయ్యంపు మొలకమొదలు. ౪౦

అవ:—ఒకఁడు తన ప్రియురాలి ముచ్చటను వయస్యునితో నను చున్నాఁడు.

గీ. పడఁతి యభిమత కేళినిఁ బన్ని పందె
మాడి నెత్తంబు నాతోడ నోడిపోయి
పారవేయుండి! యువల నీ పాచికలని
యలుక నెపమున వెడలించెఁ జెలులనచటు. ౪౧

అవ:—ఒకఁడొకదాని చేష్టావిశేషమును దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. యువతి "అశ్మేవ సుస్థిరాభవ" యటన్న
ప్రాఁజదువు సన్నెకల్ త్రొక్కు పట్టున విని

పెండిలి బెడందమునిఁగియు మిండగాని
మొగముగని నవ్వుకొనుఁ బెడమోముసేసి. ౪౨

అవ:—పరాంగనల కడకుఁ బోవుచుంటచే ఖిన్నురాలయిన నాయికను నాయకుఁ డోదార్చుచున్నాఁడు.

గీ. వచ్చు, వెనుకకుఁబోవుఁ, గాడ్పుఱచు, గంద్ర
తనమున మరందనూనుఁ దద్దయును గేఁటి
కరణిఁ బరకాంత; తమ్మికిందరయుఁ బోలె
మదికి నధిదేవతవు నీవెసుదతి! నాకు. ౪౩

అవ:—ఆ యువతి దర్శనముననే నేను జీవింతునని నాయకుఁడు నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. తాఁకుసంగొన్న, త్రావఁ దద్రసముఁగొన్న
మేనిపయిఁ బూసికొనఁగొన్న నానఁజేయు
విసపువేఁడిమిఁ; గాని జీవింపఁ జేయు
నెదుట సిద్ధౌషధియొకండు దృష్టిమాత్ర. ౪౪

అవ:—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. ప్రిదిలివేనలి యూఁగులన్ విచ్చిపోవఁ
గదలి మొలనూలిగజ్జెలు గలగలమన
మఱచితే? బిట్టుమగసేఁత మఱఁగిమొరయు
నాయువతిఁ గాము చామరయష్టినకట! ౪౫

అవ:—ఒకతె యొకనాయకుని యాసక్తిని వేఱొకతెతోఁ దెలుపుచున్నది.

క. కసరుచుఁ దిట్టుచుఁ దాఁచుచు
విసుఁగుచు సిగఁబట్టుకొనుచుఁ బెనఁగఁ దమిరతిక్

రసికుం డొక్కఁడు దెలుపఁడ
పాసఁగన్ గురువన్న ధర్మమును బతిసతికిన్. ౪౬

అవ:—ప్రణయకోపముతో నిద్రించుచున్న నాయికను నాయకునకుఁ
జూపి చెలికత్తె పలుకుచున్నది.

గీ. ముడిచి మోఁకాలోకండు, పైఁదొడయొకింత
యొఱగి కనఁబడఁ గ్రిందటి కుఱువుపైని
నూర్పులకు దించుకొనిపోవు నుదరమందు
స్ఫుటముగా నాభినిద్రించుఁ బువ్వుఁబోఁడి. ౪౭

అవ:—చెలికత్తె నాయకునితో నాయికాసక్తినిఁ దెలుపుచున్నది.

క. విడిముడిఁ బెక్కిడి చాఁకలి
పడఁతికి నీతాల్చి విడుచు వలువలుగొని చె
లువ్వఁడ! వలపుమిన్ను ముట్టఁగఁ
గడిందిగ ధరించు యువతి గప్పకొనుదగన్. ౪౮

అవ:—నాయకుఁడను చున్నాఁడు.

క. అలకలు చెదరఁగఁ బెనువే
వలివిరియఁగ నూర్పులకు స్తనద్వయము మెగయన్
వలువ ప్రిదుల నెడఁగేలిడి
చెలి రతి వివశతఁ బరున్న చెలువముఁ దలఁతున్. ౪౯

అవ:—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

క. కలగలుపుగ నలు పెఱుపులు
వెలయఁగఁ గ్రొమ్మావి చిగురు వెలువడి టెంకన్
గొలుపు నిదె! కనుల పండువు
వెలఁదీ! తామేటి చిప్ప వెడలు తలవలెన్. ౫౦

అవ:—ఒకఁడొకనితో ననుచున్నాఁడు.

క. పొడవయి కుటి లాగ్రంబయి
కడువశ్యగుణంబు గలిగి కమ్మఁదనముఁ జె
మ్మెడు వెలఁది చూడ్కి లాగను
గడిమిన్ నాయెడఁద మీనుగాలము కరశిన్. ౫౧

అవ.—నాయిక యొక్క చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. చెల్లివచ్చును నీకుఁ దోఁచినదియెల్లఁ
బలుకుమోకల్లరి! నిన్నుఁ దెలియ మొకో ?
బ్రదుకఁగోరుచు నీవు కన్పాటుకలిమిఁ
జెలువ స్త్రీజాతి కపయశశ్చిహ్నమయ్యె. ౫౨

అవ.—నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. ఎఱుఁగజాలక నీదైన కఱకుఁదనము
వదనమాధురిఁజవిఁగొంటి బ్రమసిమున్ను
తేనెఁబూసినకత్తివి; తెలిసివచ్చె
నాకు; ఛేదింపనేర్తువు నాల్కమాత్ర. ౫౩

అవ:—ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

గీ. వేలుపులబాట వాహ్యాళి వెడలినట్టి
రామణీయకనిధియైన రాజుఁగాంచి
మొలకనవ్వులు దళుకొత్త మొగములందుఁ
దారకలుపిల్చుఁ బ్రేంకటేఁదమ్ముఁగవయు. ౫౪

అవ — ఒకితె యొకహరిణ వృత్తాంతమును దెలుపుచున్నది.

గీ. లేఁతవరిపైరు మేఁతకై కౌతుకంబు
కడలుకొనఁ గాఁపుపడుచు ముంగటికిఁ దెచ్చు
దారి నడతెంచుచున్నట్టి తరుణు నొకని
నందినట్లుండి యందక హరిణమొండు. ౫౫

అవ.—దీనివలన నాకీకార్య మగునా? కాదా? యని విచారింపక కార్యము నకుఁగడంగు నొకని నుద్దేశించి యన్యోక్తితో నొకఁడు తెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. కవ్వమును నిల్పి తన పాలకడవయందుఁ
గేలుగవనొవ్వ నొక్క గోపాలకాంత
త్రచ్చియుం దచ్చి పారిజాతంబుగనమి
దైవమును దిట్టుచున్నది తప్పమోపి. ౫౬

అవ: — ఒక నాయికను గాంచి తరుణుఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. కప్పనిఱుచక్కనైవె కన్యకంబు గుబ్బ
చంటి నొక్కండు తంతు సంచయము చేత
ఉంట విల్లుగ భావించి తుంటవిల్తుఁ
డాలతాంగి శరీరంబు నంటిపట్టె. ౫౭

అవ:—నాయిక కాంతుని చిత్తము రతిసమయమునఁ బరాయత్తముఁ గావింపగోరి యిట్లు నుడువుచున్నది.

క. కనుమా! ప్రియుఁడా! తరువున
వినోదముగఁ గ్రేళ్ళుఱుకు కపిప్రవరునిపైఁ
దనదగు కులాయమను భ్రాం
తినిఁ బతగంబొండు ప్రాలఁ దిరుగుచునుండెన్. ౫౮

అవ:—పొలయలుకఁగొన్న నాయికనుగాంచి నాయకుఁడు కుతూహలముతో ననుచున్నాఁడు.

క. సెలయేఱుఁ, జెఱకుతుంటయుఁ
బొలయలుకబిగింపు, నెత్తమును నీకను బొ
మ్మలు రసమునొల్కు మిక్కిలిఁ
గలికీ! భంగంబుఁ బొందికాదె? సతంబుల్. ౫౯

అవ:—ఒకచెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. కలువలరాయఁడు బలె నీ
చెలువుఁడురాఁ బెడమొగంబుఁ జేసి వెనుకలన్
నిలుచుందువు నీ వేమిటి
కలుషము సేసితివి నీడకరణిన్ దరుణీ! ౬౦

అవ:—ఒకతె యొకని నిగ్రహింపఁ బోవుచుండ వానితో నొకఁడన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. కపట కౌతుకముప్పొంగఁ గన్నదోయిఁ
గాంచుబోయత; నమ్మి డగ్గఱకుసుమ్మి!
సందుగాఁగొని నీనుమెత్తందనమ్ము
దిరుగుసినుఁబట్టు నీవెంట హరిణకంటు! ౬౧

అవ:—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. బొమవింటఁ జూపుతూపుల
గమిఁదొడిగి నిలంబడంగఁ గన్నులయెదుటన్
రమణీ! మగవాఁడెవ్వం
డనూంతముగఁ దూలిపడక యట్లనెయుండున్. ౬౨

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. స్వప్నే యీదు పీ[?]ప్రోద్దుటఁ
దరుణీ ! జందియమువోలెఁ దాల్చినముక్తా
సరముం, దెలుపక యున్నను
బురుషాయిత పాండితీ ప్రపూర్ణత తెలిసెన్. ౬౩

అవ:— చెలికత్తె నిషపెట్టి నాయికకు నాయకునిఁ జూపుచున్నది.

గీ. పులుఁగు మొత్తంబిగో ! మింటివలని కెగసెఁ
గనులవిందుగ సౌధ శృంగంబునుండి
పెద్దగాలికిఁ దెగిపోయి బిట్టు చెదరి
పాలఁతి ! మొగసిన పూదండ పూలువోలె. ౬౪

అవ:— పెక్కండ్రచే రక్షింపఁ బడుచున్న యొక తేనుగాంచి యొకఁ
డన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

క. మెలఁకువమెయి జరియించుచు
వలఁగొన నినుగండు తేంట్లు వారించును నీ
దళపంక్తి యోసిగేదఁగి !
వలపేటికి ? నీకునడవి పాల్పేయుమిఁకన్. ౬౫

అవ:— ఒకతె నాయికయొక్క రతోత్సుక్యమును వేరొకతెతోఁ బలుకు
చున్నది.

గీ. పనివడినయట్ల గదివీడి చనుచునున్న
చెలినిఁగని తెచ్చుకొన్న కట్టలుక విసరె
బాహుముడి బిగ్గించి యవతంస పుష్పమాలఁ
గలికి గాలికి దీపంబు మలఁగునట్లు. ౬౬

అవ:—మాత్యాదుల పనిలేకయే కటాక్షమాత్రముననే కార్యము నెఱ
వేరునని యొకతె వేఱొకతెతో ననుచున్నది.

క. కలుగుఁ బ్రతిష్ఠకుఁ గొఱయని
పొలయలుక బిగువు సడల్పఁ బోక కడుఁగడున్
వలకాఁక నలఁగు తరుణులఁ
గలుపునిసృష్టార్థదూతి గతిచూపె తగన్. ౬౭

అవ:—ఈమె పతియత్యంతము జడుఁడు. కనుక నీవు భయపడవలదు.
అని మాతి యొకనితోఁ బలుకుచున్నది.

గీ. కట్నముగ ధాన్యపాత్ర ముంగలను బెట్టి
వెఱ్ఱిచూపులతోఁ గాఁపు వెజ్జుఁబలుకు
"నయ్య! నాభార్య చంటిపై నర్ధచంద్ర
రేఖఁగంటి; నీవ్యాధి వర్ణింపు" డంచు. ౬౮

అవ:—తన ప్రియునికడకుఁ బెక్కు రాకపోకలు సేయుచు దిరుగుచున్న
యొక తరుణినిఁ గని కోపింపఁగా నాయకుఁడు తన భార్యతో
ననుచున్నాఁడు.

క. చరియించుచుండుఁ బయిఁబయి
సరసునఁ గలహించినోలెఁ జంద్రానన! యీ
తరుణీమణి; నీవనఁ దా
మరతూఁడయి చొచ్చితివిసుమీ! నామహృదిన్. ౬౯

అవ:—ఒక తరుణి రాత్రియభిసరించు నప్పటి ముచ్చటను దెలుపు
చున్నాఁడు.

గీ. వడఁకుబట్టియుఁ జెమ్మటం దడిసినట్టి
తరుణ నూఁతిను కేల్దూసి దవ్వుబాఱి

చోరుఁడు వచించె నీ కుబ్బ చన్ను గవకు
నతివ ! వేయేండ్లు వర్ధిల్ల నాశిషములు. ౨౦

అవ:—ఒక యువతి నాయకుని చేయిపట్టి లాగుచుండఁగా చెలికత్తె వానితో వక్రోక్తితో నిట్లనుచున్నది.

క. తనబాహు మూలమగపడఁ
గనఁ గరలత నెత్తి దాఁపుగా లాగకొనన్
నినుఁ జూతాంకురమా ! నా
యనుంగుఁజెలి పడయు నుచ్చమగు పదమిట్టుపై. ౨౧

అవ:—నీహారము నుగిన్న వారెల్లరును నీతో నాహారమును గోరుదురని చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. స్తనకలశంబులపైఁబడి
పెను జఘనముపైని వ్రాలు విరిదండఁగనన్
మనసు చలింపదె ? చెలి ! ని
మ్న నాభి దాఁటంగదారుమయ సేతువనన్. ౨౨

అవ:— ఈ హేమఁపసేఁత నలసియున్నదని సఖి నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. గ్రాలు నెఱచందమామ వెంగటను గనుమ!
మిండఁడా! రిక్కతండంబు మొండుకొనియె
మరుఁడు మోపెట్టఁ బూవింటఁ దొరఁగుచున్న
తేనె బిందువులంబోలి తేజరిల్లు. ౨౩

అవ:—ఒక నాయిక నాయకుఁడు తడయఁగా నలుకవహించి తెల్లవారు వేళ కతఁడు తన్నుఁగలియరాఁగా నలుకవీడి ప్రభాతము కాఁబోవుచున్నదని తెలిసికొని చింతిల్లుచున్నది.

గీ. విలువ యెఱుఁగక బొత్తిగా వేళదప్పి
వచ్చు ప్రియతమునిందార్చి పాన్పుపయికి

యలుక వెడలించి కేళికిం గలిపియుంతె
దూతివలె నోసిరాతిరీ! తొలఁగినావె? ౭౪

అవ.—ఇది నీకటాక్ష విక్షేపచాతుర్యంబుఁ జూపుతావు గాను. ఇప్పటి సరలగతియే యుచితమని యొకతె మగోకతెతో ననుచున్నది.

గీ. తిన్నఁగా దారినడతెమ్మ! తీవఁబోఁడి!
స్థానమిదికాదు నాగరాచారములకు
కొట్టరావచ్చు నీచూడ్కి_కోనయుఁగాంచి
సరగ నీవెఱ్ఱిగొల్ల పిశాచివంచు. ౭౫

అవ:—నాయకుఁడు కెమ్మోవినిఁ బొగడుచున్నాఁడు.

క. పరదేవతలకుఁ దెలియద
హరునకువెలిగా నిజప్రియాధర రుచి నా
సరసుఁడు తదపేక్ష సమమి
తరమసి క్రోలెను విషామృతముల విషంబుల్. ౭౬

అవ:—ఒక కులట ప్రియుఁడు తనతో భోగించి పోవుచుండఁగాఁ బోకుండఁ జేయుటకై యపశకునంబుఁ గావించె. ఆయపశకునముఁ గాంచియే ప్రయాణోన్ముఖుఁడైన తనపతి విరమింపఁగాఁ జూచి వెలవెల పడి తన సఖితోఁబలుకుచున్నది.

గీ. ప్రియునిఁ జననీయ కాఁపఁ గావించియుంటిఁ
దగ నమంగళశకున మద్దానిఁగనియె
పయనమును మానివైచె నాపాపు మగఁడు
తలఁపఁ దానొండు వేరొండు తలఁచుధాత. ౭౭

అవ:—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. యువజనముఁ ద్రోసిపుచ్చుచు నొక్కకరినిఁ
బూసమొత్తంబునుంబోలెఁ, బుష్పఁబోడి
యంగుళిక, మేరురత్నంబునందు భాతి
నీపయింబడి యాఁగెనో నీటుకాఁడ ! ౭౮

అవ:—ఒకపాంథుఁ డిట్లూహించుచున్నాఁడు.

క. మొగమున ముసరిన ముంగురు
లెగఁద్రోయుచు నొక్కకేల నెత్తుచుఁ జిబుకం
బొగిలాఁతికేలఁ జెవులకు
దిగనశ్రులు కాంతునే ? సతిన్ మొగసాలన్. ౭౯

అవ:—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. నిలుకడ యభావమయినం,
గలిగించినఁ దాపమెల్ల కాలము, మానె
చ్చెలి యాయువు పట్టగు నిను
వలకాఁడా ! నాసయూర్పుఁ బలెలోఁ దాల్చున్. ౮౦

అవ:—నాయకుని దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

నాయిక.

క. చనియెద ననునొక హృదయము
చనినను హృదయము మరొండు సరసుని కడకున్.

దూతి.

జనునే? జెలువునిమది నాఁ
చిననీకిటు హృదయయుగముఁ జెలువా! తాల్పన్. ౮౧

అవ:—ఒకఁడు కాఁపుపిల్ల కలయికను మెచ్చుచున్నాఁడు.

గీ. ఆముదపుటాకు మెత్త యందత్తమిల్లి
యంఘు జఘనంబు రమణీయమయి మెఱయఁగ
రాఁపులనొడల్ చెమర్పించి కాఁపుపిల్ల
ధూళిపుటివోలె వలకాఁకఁ దోలఁగఁ జేయు. ౧౨

అవ:—ఒకఁడొక ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. తనదు నెచ్చెలిఁబోలెఁ బాన్పునకుఁ జేర్చుఁ
దానయినవోఢ; ననుఁగూడఁ దానురాదు
తన్నుమాలిన ధర్మమీతరుణి దనియె
కంతుసతిమెచ్చ దాని మిండండునవ్వె. ౧౩

అవ:—జవ్వనము నొందుచున్న యొకపిల్లనుగని యది తనకు ముందుముం
దుపయోగించు నను నొకనితో నొకఁ డన్యోక్తితో నను.

గీ. కొలఁది కాలంబు గడవంగఁ గొమరుఁబ్రాయ
మెనసి వలపుల వెదజల్లు నిదియటంచు
మురియు నీవు కాంచి గేదంగిపువ్వనోయి!
కలఁకుఁ బాఱదె? ముండ్లది విఱియుఁగొలఁది. ౧౪

అవ:—పెక్కువిధముల సమాధాన పఱచినను సమాధానపడక యువతి
యలుక వహియింప నిర్విణ్ణహృదయుఁడయి నాయకుఁడు నిద్రించు
చుంటఁగాంచి యాతరుణి యిఁక నేఁజేయఁదగిన దేమని కలఁత
వడుచు వానితోఁ బలుకుచున్నది.

గీ. కపట నిద్రను వహియించి కనులుమూసి
యోయి! చెవియొగ్గి వినియు నాయూర్పు రొదలు

వేఁడియూర్పుల నన్ను నొప్పింతు వేల ?
శబ్దవేధిస్మరుండు పూశరములఁబలె. ౮౫

అవ:— మొదటి నొకసంపన్నుఁడగు విటునిచేఁ బాలింపఁబడుచు నన్యుల కందరాక యతఁడు విడిచిపోఁగా సర్వజన సాధారణమైన యొక వేశ్యను గుఱించి యన్యాపదేశముగాఁ గవి యనుచున్నాఁడు.

గీ. తాల్చు పెనుకప్పసంబులుఁ దలధరించు
మానికంబులు నేవియుఁ గానరావు
కాళియభుజంగుఁడుత్యజించు కతన నిన్ను
యమున ! యందఱ కందుఁబాలైతి విపుడు. ౮౬

అవ:—ఒకఁడు తన నాయికా ప్రసన్నతను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. బోఁటి నోరెత్తి రవ్వంతమాట నసక
యనుఁగు దళుకొత్తు క్రేగంటనైనఁ గనక
కాళ్లఁబడు మాత్రమురెత్తి కన్నువిల్తు
వారువముఁ బంజరమునుండి బైటఁద్రోలె. ౮౭

అవ:—విటీవిట యుగ్మముయొక్క చేష్టావిశేషమును వర్ణించుచున్నాఁడు.

గీ. పరిహసించుచుఁ జప్పట్లు చఱచుకొనుచుఁ
జూడఁ దమకంబునం దమ్ముఁ గోడెగాండ్రు
పయిఁబడుచు దానిత్రోపులు వడుచునొక్క
పడచుపిల్లను ముద్దాడుఁ బడుచువాఁడు. ౮౮

అవ:— అవరోధముచే దుఃఖించుచున్న నాయిక నొకతె శిక్షించుచున్నది.

క. పువ్వుఁబోఁడి! సర్వతోముఖ
నివారణ మనారతంబు నెఱయించుచు నీ
యవరోధం బరికట్టదు
స్రవంతులకు జవ్వనులకు స్వైరసహ్యార్తిన్. ౮౯

అవ:— ఆ యువతి మరల నేలరాకున్నదని ప్రశ్నింపఁగా దూతి నాయకునితో ననుచున్నది.

క. చాటునఁ జరించుదాని
బైటికి లాగితివి; కాంచవచ్చునె? నిన్న
బ్బోటియిఁక స్వప్నమందును
జేటలఁ జెఱుగంగఁజాలు సిరుల నొసఁగినన్. ౯౦

అవ:— ఒకనితో భోగించుచున్న తరుణినిఁ గనిపెట్టి యొకరసికుఁ డనుచునాఁడు.

గీ. ఎవ్వఁడో ధన్యజన్ముఁడో? యెఱుఁగరాదు!
కడుఁ బయిఁబడి చలిగాలి కఱచుచున్న
మాఘనిశయందుఁ బ్రియురాలి శ్లాఘనీయ
కాంచికాకింకిణులు గల్లుగల్లు మ్రోఁగు. ౯౧

అవ:— పార్వతీదేవి చెలికత్తె మఱొక్కతెతో ననుచున్నది.

ఆ. వె. పాముపేరువిన్నఁ బదియామడలు పాఱు
యువతి నిద్రపోవు చున్నదిపుడు
మృడునిచేతి పాఁప పడగ తలాడపై
వలపు వేఁడినేది సలుపరాదు? ౯౨

అవ:—భోగపుదానిపొత్తు పొత్తుగాఁ గూడదని యొకఁ డొకనిని శిక్షించుచున్నాఁడు.

గీ. పూఁత మెఱుఁగుం బసిండినిఁ బోలియున్న
పడుచుభోగంపుఁ బిల్లల వలపులఁబడి
ముగ్ధుఁడగువాఁడు ధనముఁ గోల్పోవు టెంత
పాటిపని ? పొందుఁ బెను నవ్వుఁబాటుఁబైని. ౯౩

అవ:—ఒక నాయకునితోఁ దార్చుటకై నాయికతోఁ దూతి పలుకుచున్నది.

గీ. తాళఁజాలక క్రేగంటి తాఁకుదలకు
సొమ్మసిల్లె నతండు మూర్ఛమ్మునందె
జఁగదెపుం బ్రోగు వానివంశంబుఁ దెలిపె
రమణి ! నినుఁ జుట్టుకొన్నది బ్రహ్మహత్య. ౯౪

అవ:—అతిశ్రమపడి దానినిఁ బొందిన నీకేమిసుఖమని పలుకు నొకనితో మఱొకఁ డనుచున్నాఁడు.

క. అలసిన సొలసిన నన్నుం
గలిసిన నా కలికి హాయిగలిగించును ని
ట్టలముగఁ గ్రాచెడు వేసఁగిఁ
జెలంగు చదలేటిజల్లు చెలువున నాకున్. ౯౫

అవ.—నాయక సంగమము వలన శ్రమకలుగునని యనుచున్న నాయికతో నొకతె పలుకుచున్నది.

గీ. కురుల మొత్తంబు తలక్రేఁగుఁ గూర్చునేని
నమృతఘటపాతమునను జావబ్బునేని
నక్కప్రియ నెక్కుడలకు బర్వొక్కునేని
మాన్పనీరోగములయుంను మందులేను.

అవ:—నాయకుఁడు ప్రణయకోపముఁ గొనిన నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. మొదలఁ గటికితనంబును బూనికొలఁది
నావల ననుగ్రహింతు తియ్యనిగసంబుఁ
దరుణి! యిక్షులతా గ్రంథికరణి నుచ్య
మగును మానంపు గ్రంథియు మగువలందు. ౯౭

అవ:—రతిప్రవీణుఁడగు నొకయువకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. ఎంతమాహాత్మ్యుఁడో? కదా! యిందుధరుఁడు
తన జటాజూటమున సర్పమును బిగించి
యకట! మరుసేఁత సివమెత్తి యాడువెలఁది
జుట్టుపట్లు చర్లాటఁ బోఁగొట్టుకొనియె. ౯౮

అవ:—నాయికను లెస్సగాఁ బ్రేమించినవాఁ డెవఁడని ప్రశ్నరాఁగా నొకఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. కాలఁ దాఁచినఁ ద్రోచినం గేల, సరుల
బాఁదినను మొలనూలిచే మోఁదుచున్నఁ
గ్రొమ్ముడిం బట్టి మార్దాడుఁ గోడెగాఁడు
ముదితమోమెత్తు వాటంగ మోవి నణఁక. ౯౯

అవ:—శృంగారరచనకొఱకు నభ్యంగ మాచరించియున్న సామాన్యవనితతోఁ జెలికత్తె పలుకుచున్నది.

గీ. నెఱులకొనలందు జాఱంగ నీటిబొట్టు
లాస్య చంద్రకళంకమై యలరబొట్టు
క్రొత్తవలకాఁక మంటకుఁ బ్రత్తియైన
యెవని బ్రతికింపఁదలఁచితో యువతి! చెప్పుమ. ౧౦౦

అవ:—గోపికను గవుఁగిలించుకొన్న కృష్ణునిఁగాంచి నవ్వుచుఁ బరు గిడివచ్చు బాలకులతో నా గోపికాసఖి యనుచున్నది.

గీ. ఏలనవ్వంగఁ? బరుగెత్తనేల? వీరి
వారిఁ జీరంగనేల? యో బాలురార!
తొలితృణావర్తు కంఠంబు మెలఁచుకొన్న
తన్నుఁజూపుచునుండె నీ పిన్నవాఁడు. ౧౦౧

అవ:—ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. పిఱికితనంబున నోదుగుచు
స్మరలజ్జా స్నేహాకలన మధురంబుగ న
త్తరుణి రతినిఁ గుతిదీఱక
పరికించుం బ్రియుఁద్యజింపఁ బట్టఁగొదుకుచున్. ౧౦౨

అవ:—మూర్ఖునివలచియున్న వీరి చాతుర్యాది గుణములు కొల్పనే? యని యొకఁడన్యోక్తితోఁ బలుకుచున్నాఁడు.

గీ. పరగ శిశురాంశు రేఖల వంపుసొంపు
లేల? యంద చందములేల? లీల లేల?
ఉల్లసిల్లుచు సయ్యావి యుల్లమందు
నొక్క పశువుం దగులొక్కనియుండె వలచి. ౧౦౩

అవ.—నాయికయొక్క చెలికత్తె నాయకుని చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. ప్రియునిఁ దన్నితి; చూడు నీ పెంకెతనము
సెల్లునో? యంచునోసి! తర్జించితంట!
నాదునెచ్చెలి, దచ్చరణప్రహార
సుప్రసాదంబుఁ గొనఁ జాలు సుకృతిమాత్ర. ౧౦౪

అవ:—ఒకఁడు నాయికా కటాక్షమును వర్ణించుచున్నాఁడు.

గీ. దూతికల నేల వేధించుదువె? లతాంగి!
చాలదె? భవత్కటాక్ష లేశంబొకండు
తుంటవిల్కాఁడు దనకీర్తి మంటఁగలియ
నంచుఁ బూవింటఁ దూపు సంధించమానె. ౧౦౫

అవ—ఒకఁ డధరమును వర్ణించుచున్నాఁడు.

గీ. చంద్రకళ పందియంబొడ్డఁ జంద్రమౌళి
ద్యూతమున దాని వెలనెన్న నోపు నెవఁడు?
ఏలనా? శైలకన్యయు నెదురు పందె
ముగను బన్నెను గెమ్మోవి మోహరించి. ౧౦౬

అవ—నన్ను వదలుము. లేకున్నఁ దన్నుదునని పలుకుచున్న యొక మానినితో నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. కినుక మెయిఁ గాలఁ దన్నెదవనుచుఁ గొంకి
నిన్నుఁ ద్యజియింప మానినీ! నిక్కముగఁ
బెల్లుగాలికి నాకు తాఁకుల్లు సెఁచి
తేఁటి వ్రాలంగ నుంకించుఁ దీఁగపైని. ౧౦౭

అవ:—ఇతఁ డేల యాలసింపవలసి వచ్చెనని కోపించిన నాయికను నాయకుఁడు క్షమార్పణఁ గోరి ప్రసన్నురాలినిఁ గావింపఁగాఁ జెలికత్తె దానితోఁ జెప్పుచున్నది.

గీ. ప్రియునిపయి నల్కమెయి నెక్కుపెట్టియుంటి
పడఁతి! వలరాజుపూవింటివంటి భ్రుకుటిఁ
దెగినయట్లె త్రాఁటి తేంట్లన దిగ్గఁ జాఱు
కజ్జలమలీమసాశ్రులఁ గట్టుకొమ్ము. ౧౦౮

అవ:-- ఒకఁడొక నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. పరులప్రాణంబుఁ దీయుట పాఁడిగాదు
పామువలె సుందరీ! దవ్వుపరుగులిడుము!
నిన్ను నాడింప నచటఁ గూర్చున్నవాఁడు
పట్టుచును నాగసర మొక్క పాములాఁడు. ౧౦౯

అవ — ఒకఁడొకని ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. అచిగురుటాకుఁబోఁడి కట్టలుకఁబూని
తన్నుఁగాలను గేలను దన్నుకొలఁది
నా యువతి బిట్టుఁ జెలరేఁగఁ జేయుచుండె
సరసుఁడొక్కండు పలుపరుసంబులాడి. ౧౧౦

అవ — నీవుమా చెలిని దూషించితివన్న దూతితో నాయకుఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. పరగనాపువ్వుఁబోఁడి నెవ్వండుదూఱు?
మరునిచిత్తర్వునకెవండు మసినిఁబూయు?
రతనపుంబొమ్మ నెవ్వండు చిలుకఁగొట్టు?
నరుచియుదయించు నెవనికి నమృతమందు? ౧౧౧

అవ:— సంకేతమునకుఁ జని నాయికను గనక తానటకుఁ బోయివచ్చి నట్లు జ్ఞాపనకై చూతాంకురంబును ధరించివచ్చి నాయికకుఁ గనబడుచున్న నాయకునితో నాయిక చెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. అలుకఁగొని కేలఁదాల్చి చూతాంకురంబు
సంచరించు నినుంగాంచి మించుఁబోఁడి
కరమునం గత్తిఁ ద్రిప్పుచుఁ దిరుగుచున్న
సూనశరుఁడంచు భీతిల్లి సొమ్మసిల్లె. ౧౧౨

అవ—వచ్చుచున్న నాయికా పతి నవలోకించి సంకోచించు నాయకు
నితో దూతి పలుకుచున్నది.

గీ. ఓ కురంగమ ! మడి వ్రాలి యున్న సరస
శాలి మంజరిఁ ద్యజియింప నేల ? యిపుడు
గఱికతూపులు గఱికవిల్ గఱికయొడలు
గలగఱికమానిసియితండు వలదు వెఱవ. ౧౧౩

అవ—ఒకా నొక తె ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

చ. తనపతిముంగలన్నిలిచి
దైన్యము దోఁపఁగఁ జూపులందు, మో
మునఁ గయి వ్రాల్చి యక్కటిక
పుట్టఁగఁ గల్లకతల్ వచించుచుం
దనవలరాచకాఁక విది
తమ్ముగ యాచకునట్లు యున్న మిం
డనిఁగని యూర్చియూర్చి యెల
నాగఁ బొనర్చెను మోదఖేదముల్. ౧౧౪

అవ:—తన ప్రావీణ్యములేక పుంస్త్వాభిమానముగల యొకనితో నొక తె
యన్యోక్తితోఁ బలుకుచున్నది.

క. తనగతి యువతీవితతికి
మనసూర్పఁగ నేన్గుగున్న మత్తిల్లినఁ జె
ల్లునుగాక; యేల పెను బో
జ్జనుగొని మత్తిల్ల నొగజమ! పేన్మాత్రన్. ౧౧౫

అవ:—ఒక తె యొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

గీ. అలిగెఁ బ్రియుఁగోత్ర సంస్ఖలనాపరాధ
కలన నవతాలని యెఱింగి కలికిమిన్న

చెలువుపయి నెయ్యపుంజూపుఁ, జెలులయందు
గరువపుంజూపు విసరెఁ దత్క్షణమునందె. ౧౧౬

అవ— నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. అతివ! యీ గ్రీష్మకాలమం దతిశయిల్లు
చల్లఁదన మిచ్చుచున్న నీ చన్నులుండ
లాఁతిచెట్టుల శైత్యమేలా? యటంచుఁ
బాకుల నెపంబునం జుట్టఁబడియె సున్న. ౧౧౭

అవ— ఇతఁడు నా గుణబద్ధుఁడని విశ్వసింపకుము. అనియొకతె మరొకతె కన్యోక్తితో ననుచున్నది.

గీ. కాలిబందంబు వేసితిఁగా యటంచుఁ
దరుణి! వీడకు లీలాపతంగకంబు
అల్లిబిల్లిగనున్న నా యీయాయిచెట్ల
కొమ్మలకుఁజిక్కిఁ ద్రుటిని దారమ్ము ద్రెయ్యు. ౧౧౮

అవ— మదనవేదన సహింపరానిదని యొకతె తెలుపుచున్నది.

గీ. చెవ్వులుఊను మొత్తమునఁ జేసి చెవుడుపడఁగఁ
గనులు మెఱుపులఁ జీఁకట్లు గ్రమ్మకొనఁగఁ
బకులయెదుటనె మూర్ధ్నాడుఁదరుణి వీటునిఁ
బిడుగుకన్నను మరుతూపు బిట్టువేఁడి. ౧౧౯

అవ— ప్రణయకోపము దాల్చుచున్న నాయికతో సఖిపలుకును.

గీ. సతుల ధర్మంబులంద్రు ప్రసన్నభావ,
మూడిగము, లొంగుఁబాటును నుర్విఁ;గాని
వెలఁది! యలుకయు, రాచఠీవియును, బెంకె
తనమును విభూషణమ్ము సుందరులకెపుడు. ౧౨౦

అవ—ఒకఁడు తన్నుఁగొలఁదులతో సరిమాడఁగా నన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

క. తలవ్రాల్తువు పెద్దలకుం,
గొలంకులకు నిక్కపొడుచుకొందువు, సరివా
రలతోసరి వుచితజ్ఞవ!
బళా! తులా! తూఁచెదెల్లు పసిఁడియు గురిజల్? ౧_౨౧

అవ—నాయికొసక్తిని మాతి నాయకునితోఁ దెలుపుచున్నది.

గీ. పల్లవిగఁ గూర్చి వర్ణంబుఁ బాడు; వేణు
వల్లి వాయించుఁ; బల్కించు వల్లకిపయిఁ;
జిలుక మొకరికిఁ బాఠంబుఁ జెప్పుచుండు
నీకు నామాక్షరంబులా నెలఁత మిన్న. ౧_౨_౨

అవ—దరిద్రుని వలచితివని పరిహాసించుచున్న నాయికతో వేరొక నాయిక పలుకుచున్నది.

గీ. చెఱకుతుంటకుఁ గనుపున్నఁ గొఱతయున్నె?
చవులు దగ్గున శబ్దదోషమునఁ బాట?
తఱఁగునే వంపుచేతఁ జందురుని సొంపు?
బీదతనమునఁ బ్రియునందమేను నొగ్గ? ౧.౨౩

అవ—ఒకఁడు తనకు జ్యేష్ఠభార్య యొనర్చిన సత్కార విశేషమును దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. క్రొమ్ముడిఁబట్టఁ బారవశ్యమ్ము నొంది
సీత్కరించుచుఁ దెఱవమూసియును గనులు
పులకరించునవోఢ చెక్కుఁలఁగాంచి
కట్టలుకఁబూని నాతలంగాలఁదాఁచె. ౧_౨౪

అవ—ఒకతె మఱొకతెతోఁ బలుకుచున్నది.

క. తిరుగుంబోఁ దగు కాంతుని
వరసిన తలఁగాంచి యంగనామణి యెడఁదం
బరితాపము గొనవలసిన
తెఱియుందును బిట్టు సమ్మదంబున గొసిరెయెన్. ౧౨౫

అవ—ఖండిత తన నాయకునితో నన్యాపదేశమున ననుచున్నది.

గీ. పాఁప జవరాండ్రు తనివొంది పాఱఁద్రోలఁ
దవిఁ జరించుచుఁ దెలవాఱుతఱికి మెల్ల
వచ్చెదవు కమ్మనెత్తావి హెచ్చఁ; జాలు
ననిలుఁడా! పొమ్ము! పొమ్ము! పరాశనింప. ౧౨౬

అవ—ఒకతె యొకదాని యవస్థను దెలుపుచున్నది.

గీ. ప్రియుఁడు దేశాంతరమునకు వెడలిరామి
నలక శైవాలరాశి చిక్కులుపడంగ
నాపడంతుల మేల్బంతి చూపుజాలు
నెగడుఁగరతోయవలె సదానీరయగుచు. ౧౨౭

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. తోలఁగిదువ్వల్వ కనువింపు గొలుపుచున్న
యనఁటి బోదెలఁబోలు నీపెనుదొడలను
గనుచుఁ దన్నులు దినుచు నా కనులుమూయ
దుమ్ము రాలునఁటన్న భయమ్ముఁగొనియు. ౧౨౮

అవ—ఒకఁడు తన మిత్రునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. ముంగురులు చిందులాడంగ మోముదమ్మిఁ,
గమ్మలూఁగాడఁ బైఁటకొంచెమ్ము జాఱ,

తొడలొరయ, వ్రాలఁ బెనుపిఱుందులకు డస్సి
కన్నులు, హరించునన్ను నీ కలికినడలు, ౧౨౯

అవ— నాయిక మేని నఖక్షత కిణములఁ గాంచి శంకించు నాయకునితోఁ జెలికత్తె పలుకుచున్నది.

గీ. ఇంతి గుబ్బలఁగాంచి శంకింతు వేల?
దేశద్రిమ్మరివై నీవు తిరుగుచుండఁ
గలికి వెఱ్ఱెత్తి నీకత్తిఁ గౌఁగిలింపఁ
గంట్లువడి కాచెఁ గాయలు కనుము పీని. ౧౩౦

అవ— చెలికత్తె నాయకునితోఁ జెప్పుచున్నది.

గీ. పెడమొగంబును జేసియు నేఱియఁబోసి
వెంట్రుకల చిక్కెడల్చుచు వ్రేళ్లఁ గ్రుచ్చి
యఱితి నడ్డంబుగాఁ ద్రిప్పి తెఱవ నిన్నుఁ
గురులసందులఁబడి కడుంగోరి చూచు. ౧౩౧

అవ— ప్రాతఃకాలమునఁ బాసిపోవుచుఁ బ్రియుఁడు ప్రియురాలితోఁ బలుకుచున్నాఁడు.

గీ. కాటుకసగంబు చెరఁగ ముద్దాటలందు
నెఱుపువాఱంగఁ గరము జాగరము కతనఁ
గ్రాలునీచూడ్కిఁ బ్రొద్దుట నేలవిసర?
రతిమనోహరుఁ డర్ధనారాచమట్లు. ౧౩౨

అవ— చెలికత్తె నాయికను బొగడుచున్నది.

గీ. నిండుజాబిల్లిసొంపేఁదియుండుమచ్చ;
ముడుఁచుకొనియుండు రాతిరిపూఁటఁ దమ్మి;

త్రోసిరాజని యూరెంటిరోసియోసి
సుదతి! నీముద్దు మోము మెచ్చుదురుజనులు. ౧౩౩

అవ— నాయిక తన చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. నెమ్మొగముఁ దమ్మి వాంచి నాసిడమాత్రఁ
దఱలికనుచుండియును ధైర్యమెగయఁ జేసి
యుల్లమును జించి వేసెనుయువకుఁడొకఁడు
అమ్మొగచిక్రీడి మీనయంత్రమ్ముఁబోలె. ౧౩౪

అవ— ప్రయాణసమయమున నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు

గీ. సీదుకందోయి నురులు కన్నీటిబొట్లు
కొన్నియేనైన నాపోవుచున్న బాటఁ
దడిపివైచుచు నున్నవి తలిరుఁబోఁడి!
జాఱుచుండంగఁ గాలింక సాగుటెట్లు! ౧౩౫

అవ— నాయకుఁడు తన వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. ఆవలింతలఁబై కెత్తు హస్తములకు
నలిగి మణికుండలములు చెక్కిళులకొరయ
జలకణంబుల లోచనాంజనముకరఁగ
వ్రాలుచూపులు గల దాని వదనమెంతు. ౧౩౬

అవ— నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. పరలతాంగుల నిద్దంపుఁ బిఱుఁదుఁ దాఁపు
లెనసిక్రుస్సియు నీ యొడలింపు నింపి
సానరారాఁపులం జేసి సన్నగిల్లు
మరుని బాకునుబోలి నా మనసుఁజొచ్చె. ౧౩౭

అవ.—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. రమణి! జ్యోత్స్నాభిసార వేషమునుబూని
విచ్చు మల్లెలు గైసేసి వేణియందు
సొగసు తెలికల్వ పిడికల్గు సూనశస్త్రు
వాఁడి చురకత్తి నాఁజొరంబడితి వెడఁద. ౧౩౮

అవ.—ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

గీ. లాలనల్ సేతు జడమతీ! లాఁతియువతి
సతత మేడ్పింతు పిల్లాలిఁ గుసుకమార్చి
చలివెలుఁగు కౌఁగిలించు దిశావధూటిఁ
గాని నిజరమణిం గన్నీరు గాఁచఁ జేయు. ౧౩౯

అవ.— ఒకఁ డనుచున్నాఁడు.

క. కలయిక యెడఁ బాటులతో
నెలమిని నాథుదికిఁగూర్చు నెడఁబాసె కదున్
గలయిక నొకతయె; పటు రూ
పులఁ జెలి యెడఁబాటునందు ముందునటించున్. ౧౪౦

అవ.—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

చ. గలగల మ్రోయఁ గేలుగవ
గాజులమొత్తము నన్నుఁ ద్రోయుచున్
బలిమిని లాగనీకగిలి
వాఁకిట కంబము కౌఁగిలించుచున్
బిలిచిన మౌనదీక్ష విర
మింపక చూచుచుఁ గల్ల నేడ్చుచున్
జిలికెదు వింతసొంపు విద
సించుచు నాగది ముంగటన్ జెలీ! ౧౪౧

అవ—నాయకుని యున్మాద దాక్షిణ్యము లను గాంచి తాను నున్మాద దాక్షిణ్యము లవలంబింపఁ గోరు నాయికకుఁ జెలికత్తె చెప్పుచున్నది.

గీ. ధరణి డంకాబజాయించి తిరుగఁగలరు
మగువ! మగవాండ్రు మదపుటేనుఁగులు వోలెఁ
దెలివలోఁ డేన్గులట్లు మదింతు రేని
నాత్మ వంశక్షయంబుఁ జేయంగలారు. ౧౮౨

అవ—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. మరుని ములుకుల మంటలు మాడ్చుఁ జెలిని
సోఁకునో? నీకుఁ జల్లఁగా సొగసుకాఁడ!
వేవెలుఁగు వెల్గుగమి వేఁడి వెలుఁగురాతిఁ
గాల్చునట్టులఁ గాల్చునె? కలువఱేని? ౧౮౩

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. కమ్మతావుల వలచు నీ ఘననితంబ
మండలం బధిరోహింప మానసమునఁ
దరుణి! స్వర్గంబు బెత్తెఁడు దవ్వటంచుఁ
దలఁతు సానంద సందోహకలనసతము. ౧౮౮

అవ—నాయిక నీ విరహముచే క్షీణించియున్నదని చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. పాలిపోయియుఁ గ్రుస్సియుఁబడతి యొడలి
చాయమాత్రను గుర్తింపఁ జాలియుండె
బెట్టిదంబగు వలవంతఁ గొట్టుకొంచు;
వెన్నెలను హంసివోలె నోవన్నెకాఁడ! ౧౮౫

అవ—ఏమి? ఆమెయిప్పుడిటు పోయెనా? యని యనుచున్న నాయకునితో నాయిక చెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. డెందము తగుల్పడంగ నీయందుఁజొచ్చి
యేఁగెఁబూఁబోఁడి తనమేని నీడ్చికొంచు
మేటివలఁ జిక్కఁగామీను నీటిమాత్రఁ
బాఱుసెలయేఱువోలె నోచారుమూర్తి! ౧౪౫

అవ—నిన్నువలచి యామెయేమి సుఖపడిన దని చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. మదన శరవేగమునఁ జేసి సుదతియెడఁద
కడిఁదిఁ జలియించి నీమీఁదఁబడఁ జెనంటి!
గాలి బట్టూఁగుచును ముండ్లకంచెఁబడిన
జిలుఁగు దువ్వల్వ వడువునఁ జిఱిగిపోయె. ౧౪౬

అవ—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. సూర్యు నెన్నండుఁ గన్నెత్తి చూడఁబోవు
చాటుపడికాని తిరుగవు చాయపగిది
నింతి మేల్బంతి! నిను రూపవంతు లిట్లు
విడువకుందురు దీనికి విఱుగుడేమి? ౧౪౭

అవ—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. తరుణి! నీదు కాలితాఁపుచేత నశోక
తరువు మొగ్గదొడగఁ దద్రసంబుఁ
గ్రోలఁ గోరదా గయాళి రాకాసి నీ
సవతి తనదు శోక శాంతికొఱకు. ౧౪౮

అవ—ఒకఁడు తన నాయికను మెచ్చుకొను చున్నాఁడు.

గీ. పాన్పుపయి రాణివలెఁ బ్రభుత్వంబు నెఱపు;
గురువువలెఁ గామతంత్రంబు గఱపుఁ; బనులు
దాసివలెఁ దీర్చుఁ; సిరివోలెఁ దవరునింట;
గురుల కడమూర్తలజ్జనాఁ దిరుగుఁ దరుణి. ౧౫౧

అవ—నాయకుఁడు రజస్వలయగు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. ఆశపుట్టంగ ముద్దాడ నాఁపఁజాల
కెదురు పఱతెంచు నాకు నిల్లింతదవ్వు
పరుగువాఱుడు వందక తరుణి! నీడ
కరణి నెంతేగినను గోడవఱకుఁగాదె? ౧౫౧

అవ—చెలికత్తె నాయికయొక్క విరహమును నాయకునితో నుడువు
చున్నది.

గీ. సఖుఁడ! పరదేశమునకు నీచన్న మొదలు
దివసములు లెక్కవెట్టుచు దినదినంబు
గీయు సున్నంపు గీఁతల గేహభిత్తి
తెఱవ చెక్కిలివడువునఁ దెల్లఁబాఱె. ౧౫౨

అవ—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. బాటనడచు నీపయి మిట్టిపడుచుఁ బడును
జాల వివరంబునుండి యా పడుచుచూడ్కి
కదలికలవిచ్చు సన్నసందుల నెసంగు
నాఁచు గుమినుండి బేడిస నాఁగసఖుఁడ! ౧౫౩

అవ—ప్రేమ భంగమయినచో మరలఁ గలియదని యొకతె నాయిక కుపదేశించుచున్నది.

గీ. ఇనుము విఱిగిన నతుకవచ్చును; మనంబు
విఱుగ నదుకంగరాదుసూ! మెఱుఁగుబోఁడి!
బెడిసికొట్టకు ప్రియతముం డొడిసిపట్టి
గడుసవై వానిఁ జుట్టుముగుడుసువోలె. ౧౫౪

అవ—పరపురుష సంయోగాభిలాషిణియగు నొక యువతియిట్లనుచున్నది.

గీ. కటికి చీఁకట్ల దొలఁకుం గానిపించుఁ
గాఁగిళులఁ గర్కశముగ మైఁ దీఁగకొరయు
వదరు మరుసేఁత నా శంఖవలయపంక్తి
చితుకుఁ గావుత నా పతిశిరసుతోడ. ౧౫౫

అవ—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

చ. నిలుతువు కొయ్యఁబాఱి పయి
నింపక తొట్రిలుచుండు, వంగ సం
ధులు సడలంగ నేల పయిఁ
దూలుదు, వట్టివడంకుచుందు, వ
చ్చెలువుని నాత్మఁ జింతనముఁ
జేయుచు రిత్తబయల్ తమింగవుం
గిలిఁగొనుచుందు, వీగతి స
ఖీ! యభిసారగుణంబు లివ్వియే? ౧౫౬

అవ-- నాయకుఁడు గృహిణీమానాపనోదనమునకై దానికాళ్లఁ బడు
నని దుఃఖించుచున్న సవతితోఁ జెలికత్తె దానికి మానమెక్కడిది
ప్రియునిఁ గాంచగనే దాని మానము మాయమగును. ఇఁకఁ గాళ్లఁ
బడుటేల ? యనియనుచున్నది.

గీ. ప్రియుని కనుకలిమాత్రన ప్రిదులఁగినుక
ముదిత చెక్కిళ్లు గఱువాఱ మోదకలన
వానిముద్దాటలకు నోల్లఁబాటుసూపు
నెపమునను మూసికొనెఁ గేలనెమ్మొగంబు. ౧౫౭

అవ—చెలికత్తె నాయికతోననుచున్నది.

గీ. చెలువుఁ డంపిన దూతికచేయివట్టి
చిమ్మచీఁకట్ల నడచుచుఁ జెమటనీటఁ
గరఁగఁ గస్తూరి సుందరీ ! మెఱుఁగుదీఁగ
కరణి నీమెయి దాలకుంగానిపించు. ౧౫౮

అవ—ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

గీ. చాటితివి లోకమున నోటితీఁటదీఱ
లలననగు రూపరేఖా విలాసమీవ
యువకదంబంబు నీయింటి యుతకలెత్తఁ
బ్రతిదినముమర్పుచుఁ బ్రయాసపడెదవిపుడు. ౧౫౯

అవ—పాంథుఁడు మార్గమున మృతహరిణమునుగని సఖునితోననుచు
న్నాఁడు.

గీ. మంటలెగయింప బిట్టుమర్మములఁ గాఁడి
బోయతూపులు వెల్వాలంబోయి లేఁడి

దప్పొలం దున్న ప్రియుఁ గాంచ దారివైపు
వెడఁగుఁ జూపులఁ గనుచు జీవితమువదలె. ౧౬౦

అవ.—ఆసమయమునరతినభిలషించు నాయకునితో నాయిక యనును.

క. ఒకమూల గురులు వాఁకిట;
నొకమూలం జిలుక మొకరి; యొకమూలఁ జెలుల్;
వకమూలఁ బిల్లలిఁకనో
పికఁబట్టుము ప్రొద్దు గ్రుంకు వేగమె ప్రియుఁడా! ౧౬౧

అవ—కార్యాంతరమున నున్న సమయమునను ప్రియున కాలింగన
మీయవచ్చునని చెలికత్తె నాయికకుపదేశించుచున్నది.

గీ. ఊర్పులకు నుబ్బుచున్న పయోధరముల
దధికణంబులు ముత్యాలదండ గాఁగఁ
గరముఁ ద్రచ్చుచు శిథిలాంగకములతోడఁ
గాఁగిలించునుగోపాలకాంత ప్రియుని. ౧౬౨

అవ—నాయిక చెలికత్తెతోననుచున్నది.

గీ. పొలఁతి! యుద్వేగముం గ్రుంచి మోవినంటి
రాగరసములు విలసిల్ల రమణుఁడంతఁ
దద్ద మోహింపఁ జేయుచుఁ దమ్మలంబు
పగిదినముఁ జేర్చెఁబువ్వులపాన్పుపైని. ౧౬౩

అవ—విరహిణి చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. దేవ్వరింపంగఁ బ్రియునకందింపనట్టి
వదనమద్యంబుఁ బ్రాపించి పల్లవించి
పొగడ విరహంబునందు నన్నొగులఁ జేయుఁ
గటికివారల కెయ్యెడఁ గనికరంబు? ౧౬౪

అవ — చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. చెలువుఁ డంటినమాత్రన చెమటలూఱి
కాలిగోళ్ళుల లత్తుక కరిగిచెరిగ
వానితలపైనిఁ దప్పుమోపంగఁ దగునె?
పెనుబడాయినిఁ గొట్టుచు వెలఁదిమిన్న! ౧౬౫

అవ — లజ్జచేఁ దన తనుసౌందర్యమును గనఁబఱపక యేదియో చూచుచు నడుమ నాయకునిఁ జూచుచుండఁగా నాయకుఁడు దానితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. కమ్మవిల్తుండు గొనుచున్నకలఁతనిద్ర
గడిఁదిఁగర కౌశలంబున వెడలునీదు
చూపు కవ్వడి యంత్రంపుఁ దూపువోలె
ముగుదమేల్బంతిరో ? యుచ్చిపోయెనన్న. ౧౬౬

అవ — ఒక బీదపడుచుయొక్క యవస్థను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. దాదిని భరింపఁగాలేని బీదపడుచు
పాలుఁ గొఱవడఁ దన పసిపాపకనుచు
జాలిపడిచూచుఁ; తమి రేఁపఁజాలఁ బ్రియుఁడు
రతికిఁ బూనకమాన కారటముఁగాంచు. ౧౬౭

అవ — నీవు నీగృహమనసే జారునితో సుఖపడు చున్నావు. మా కతఁడు లభింపఁడని యొకతె యన్యోక్తితో మరొకనితో ననుచున్నది.

గీ. పాడుగుడిసెం బరుండియుఁ బడయఁగలవు
చలివెలుంగును గ్రోలుచు సౌఖ్యములను

బీదజవ్వని ! మేము ! జాబిల్లిఁగాంచ
నోచము ముసుంగుపల్లకిన్గాలియుంట. ౧౬౮

అవ—వేశ్య చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. దీపవర్తియుఁ గులయువతీలలామ
మలినతంబొందు వైదగ్ధ్యబలముఁజూప
సానిపిల్లకుఁ జక్కని చంద్రకళకుఁ
బోలఁతి! దోషావళియె దివ్యభూషణంబు. ౧౬౯

అవ—చెలికత్తె నాయికను మెచ్చుచున్నది.

గీ. అలఁతి చలియింపఁ గ్రాన్గన్ను, లలఁతిరొమ్ము
బలియు, మోమున నలఁతి నవ్వులు దళిర్ప,
రోసి పూవింటి నీమేనిఁ జేసివింటి
మరుఁడు జగదేకవీరుఁడై తిరుగునింక. ౧౭౦

అవ—ఒకతె మఱొకతెతో ననుచున్నది.

గీ. కాళులం జిమ్మియున్న పలాలరాశిఁ
గని యలుక గేస్తు వృషభంబుఁ గట్టుమోఁదఁ
గాఁపు పిల్లయు మఱఁదియూ దాఁపు నిలిచి
యొండొరులఁ జూచుకొని నవ్వుచుండు రెడఁద. ౧౭౧

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. వలపు వశంబయి పలుత్రో
వలఁ బో మది పువ్వుఁగూర్చి పరువెత్తెడు న
య్యెలదేఁటి వోలె నిచ్చలుఁ
జెలువుఁడ! నినుఁగూర్చి మాదుచెలిపరువెత్తున్. ౧౭౨

అవ — ఒకదాని చెలికత్తె యొకనితో వక్రోక్తితోఁ బలుకుచున్నది.

గీ. పొగల నశ్రులు రానిమ్ము! తగులనిమ్ము
మంటు; లాగంబునకు బూది యంటనిమ్ము
హైమన నిశీథములయందు నా దరిద్ర
రమణి యోకుంపఁటీ! నిన్ను రగులఁ జేయు. ౧౨౩

అవ — చెలికత్తె నాయికకుపదేశించుచున్నది.

గీ. ధృతినిఁ బూనుము! వట్టిరాతిరి నె యతఁడు
గడపఁ గానిమ్ము! తహతహపడుచుఁ బడఁతి!
తూఁటుమాతని యెడఁద లోఁతుగను జొచ్చి
దుసికలంబాఱు వలరాజు తూపువోలె. ౧౨౪

అవ — ఒక వైదేశికుఁ డాశించుచున్నాఁడు.

గీ. మాసిగోరొత్తు, దువ్వల్వారోసి, బిట్టు
గ్రుస్సిఁ, నగనాణెములఁ బాఱద్రోసి, మూసి
ముంగురుల మోము, నను గాంచి పొరలిపొరలి
యేడ్చు చెలిమేని ముగసాల నెపుడు కాంతు.? ౧౨౫

అవ — ఒకఁ డొకతెకు సంకేత మెఱిఁగించుచున్నాఁడు.

గీ. నీరు దీయఁగ నిసుక తిన్నెల బయళ్లు
మెరయు నది దూదిపఱపులు పఱచినట్లు
పడఁతి! చలికారునందు; నా ప్రాంతమందుఁ
జెలువుఁ గూర్చును దట్టంపుఁ జెట్లగుంపు. ౧౨౬

అవ—నాయకుని కొఱకు నీయుత్తమామలను సమాధాన పఱపవలెనని యన్యోక్తితో నొకతె మఱొకతెతో ననుచున్నది.

గీ. పరిభవింపక వృద్ధనిపరిహసించి
గొల్ల జవరాండ్రు నందునిం గొలుచుచుండ్రు
చెలియ! యానందుని కుమారుచిత్తమందుఁ
దుంటవిల్తుండు మొలకెత్తుచుంటఁగాంచి. ౧౨౭

అవ—ఎల్లవిధముల స్త్రీలు రక్షణీయలని యొకఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. పడసియుస్వభావఁ, మొసఁగియు నొడలితీవ,
వామ్యముఁ బరిత్యజింప దెప్పటికిఁ దరుణి;
సతము ముక్కంటి సామేన సతికియున్న
ధరకుమారి యిందులకు నిదర్శనంబు. ౧౨౮

అవ—ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

గీ. తనదు యువతిని నాగరుల్ తడవుచుంట
నింత భూలోకసుందరి యిదియయంచు
విఱ్ఱవీఁగుచుఁ దనజ్ఞాతి వితతియెదుట
నేలఁగాలూనక చరించు సాలెయొకఁడు. ౧౨౯

అవ—ఇట్టివానితోఁ జెలిమితగదని నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. దొంగవలెవచ్చి గదిమూలఁ దూఱినక్కి
కాళ్లఁబడుచుంట యెవనికిఁ గానిపించు
సకియ ! యీ తుంటరట్లయ్యుఁ జాటుకొనును
మందిముందటఁ దనదైన మంచితనము. ౧౩౦

అవ—ఒకతె యొకనివలపుఁ దెలుపుచున్నది.

గీ. బగ్గుమనియుండఁ; దిఁకఁగొండిఁ బాఱిపోదు;
స్నేహమునారింప; దాఱదు; నిశలనెల్ల
రత్నదీపంబు పగిది నారమణువలపు
సంతతోజ్జ్వలమై కొల్పు సంతసంబు. ౧౮౧

అవ—ఒకఁడు నాయికయొక్క చెలికత్తెతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. ఎలమిఁ గ్రీడించుచున్న రేయెంతప్రొద్దు
తనియకుంటినిఁ బ్రత్యూషమునను గాంచి
వలుపమెడలిన యూరేము వలుఁదకటిని
సవిత్రుబింబంబుఁగాంచు జక్కవనుబోలి. ౧౮౨

అవ—నాయిక నాయకుని చిత్తముఁ బరాయత్తముఁ జేయుచున్నది.

గీ. తనరు సన్ననిదార మాధారముఁగొని
వ్రేలుచున్నది యువకుఁడా! సాలెపురుగు
కరముఁ బైకెత్తిపట్టిన గాలముపొదఁ
గర్కటమువోలె నల్లదే! కాంచుమోయి! ౧౮౩

అవ—ఇదిపల్లెటూరిపిల్లయగుటచే నాగరకతయెఱుఁగనిదని వచించు నాయకునితో నాయికచెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. గ్రామసంస్థితిఁ బడసియుఁ గ్రాలు రీతి
భాతి నాగరవాళి! యీపడుచుపిల్ల
క్షితి మృగోదర మందు వసించుమాత్రఁ
దఱిఁగిపోవునె? కస్తూరి పరిమళంబు. ౧౮౪

అవ— గోరంటపూల సెజ్జయందు రతిఁదేలివచ్చిన నాయికతోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. గంట్లువడె గోటినొక్కుల గబ్బిగుబ్బ
లంటుకొనె వీపునందు గోరంటపూలు
ఎడఁద నాఁటియునుచ్చిపోయినవొ? కఱకు
మఱుసి పూఁదూపులనఁ జెలీ! మొనసితీవు. ౧౦౫

అవ— అందఱభార్యలయందును సమభావముంపవలయునని యొకఁడొకని కుపదేశించుచున్నాఁడు.

గీ. చూపునవ్వు లాఘవంబొక్కసుదతిపైని;
గౌరవముఁజూపుదు మఱొక్క కాంతపైని;
విషమ భావంబుగలిగినవీవధంబు
వలెనుగాఁపురమిఁకను నుర్వ్యహాముసఖుఁడ ! ౧౦౬

అవ— ఆకస్మికముగ నేవచ్చి యెట్లాతఁడునన్నిట్లు చేసిపోయెనని పలుకుచున్న నాయికతోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

క. పని లేదు దూతి; యాజ్ఞయుఁ
బని లే; దంజలి కటాక్షపాతంబులతోఁ
బని లేదు; కచగ్రహణమె!
కనఁగమరులమందుసొగసు కాండ్రకుఁ జెలియా! ౧౦౭

అవ— మన్మథావస్థయందేమియు గోచరింపదని యొకఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. మరునితూపులపింజు దగ్గఱకుఁదార్ప
వదలకయుమహావదీక్షను మదన కేళిఁ
దేలుచున్నను దంపతుల్ ద్రెస్సిపోక
ప్రిదులకయుమానపుంగ్రంథిపొదలునట్లె. ౧౦౮

అవ—వారవనితా సాంగత్యముఁడగదని యొకఁడనుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. తనదునోఁడలిఁబలె నెతగఁ జూచుకొనుచున్న
సారమెల్ల మెల్ల సంగ్రహించి
క్రూరమతి భుజంగి కుప్పసంబుఁద్యజించు
వన్నెకానివదలు వారయువతి. ౧౮౯

అవ—చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. చెలువ! నృత్యశ్రమంబునఁ జెమటపట్టి
తడిసిపోయిన యంగీని విడుచునీవు
తేనెఁ దడిసిన గొసెనం దీయుచున్న
మరునిపూవింటి పగిదిని మెఱయుచుంటి. ౧౯౦

అవ—మాతినాయకుని నొకర్తెతోఁ దార్చుటకిట్లుద్బోధించుచున్నది.

గీ. మాదు చెలి యొక్కకేగంటి మాత్రేఁ గాఁదు
చూచినది నిన్ను; మనసునం జూచెనోయి!
విముఖభావంబుఁ బూనదైవమును నీవు
నలిపె విరిదండఘ్రాలు తూఫుంగఁ దలఁచి. ౧౯౧

అవ—ఏమి? ఈపెనిన్నుఁ బరిభవించెనా? యనియనుచున్న వయస్య
నితో నాయకుఁడను చున్నాఁడు.

గీ. గోట ఆక్కుచుఁ, గఱుఁబంటి కొనల నొక్కు,
చూఁపుచు బుజంబులంబట్టి, సైఁపరాని
కౌఁగిలింతల నలుపుచుఁ, గాంత్రతు శాంతి
రమణు నపరాధముం జూపి రాగవతులు. ౧౯౨

అవ--ఒకానొకఁడు దన్నుఁ గామించుటచే గర్వించుచున్న నాయికతో నొకతె యన్యోక్తితోఁ బలుకుచున్నది.

ఆ. వె. గుణముఁ జూచి కాదు; కోమరుఁ బ్రాయముఁ గాంచి
కాదు; చక్కఁదనముఁ గనియుఁ గాదు;
కపిల బిడ్డ వనుచుఁ గదె! సౌరభేయి! నీ
గళమునందు గంటఁ గట్టినాఁడు. ౧౯౩

అవ—ఒకతెతో నొకప్పుడు గూడి మరల నది లభింపకపోవుటచే దాని నుద్దేశించి యొకఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. చేతికంద వొకప్పుడున్; లోఁతునాటి
తొలఁగ నెదనుండి; నొప్పి సేతువుసతంబు;
గ్రుచ్చుకొని యందె విఱిగిన పచ్చవిల్తు
వాఁడి నారసమ్ములు పూఁబోఁడి! నీవు. ౧౯౪

అవ—నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. అతి పరుషమందు రేమండి! యన్నపిలుపు;
ఉచితమేమోయి! యన్నచో; నుచితనర్మ
నేమిరా! యన్న; దాంపత్యమిదియె; యన్య
మతివ్రతాఁడును బసరంబు పతియుఁ జుమ్ము. ౧౯౫

అవ—నాయకుఁడు నాయికతోఁ బరిహాసమాడుచున్నాఁడు.

గీ. గుప్తముగనున్న నిధిపైని గుబుఁగుబుగాఁగఁ
దియ్యవిల్తుండు పాఁతిన తీవనాఁగ
గామినీ! నీదు మొలపైని రోమవల్లి
మరులు గొలుపుచునుండె నా మానసంబు. ౧౯౬

అవ — నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. చెలువ నిన్న ఆకంటఁ జూచినదా? లేదా?
హృదయపర్యంతముహరించి; తి వ్విధముగ
జెలువుఁడా! నీకుఁ జేయంగఁ జెల్లునోయి!
వ్రేలినాకింప ముంజేతి వ్రింగఁదగునె? ౧౯౭

అవ — అలంకారాది రచనలేకయుఁ బూఁదోఁటకుఁ జనుచున్న యువతితోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. మంచిముంచినగల్ తాల్ప మనసుపడవు;
మేని సొంపున నీ కెల్లఁ బూనినావె?
తరుణబృందంబు; నస్త్రశస్త్రములవదలు
పువ్విలుతు మల్లవిద్య నాఁబువ్వుఁబోఁడి! ౧౯౮

అవ — నాయిక తన చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. తిరుగుచుఁ దిరుగుచు నాద
గ్గఱనాచూపులకులోఁగి కవ్వంబువగం
జెరుగుం గడవంబలె నా
సరసుండుల్లంబుఁజొచ్చి సకియా! త్రచ్చెన్. ౧౯౯

అవ — గూఁతి నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. కుంచెఁగొని వ్రాయఁగాఁ బూని గోడలపయిఁ
బెక్కు చిత్తర్వు బొమ్మ లా వెలఁది మిన్న
చిత్తమక్కాలమునఁ బరాయత్తమగుడు
వ్రాసియున్నది నీదు రూపములె యెల్ల. ౨౦౦

అవ—ఒకఁడు చిలుకల గుంపు నుద్దేశించి పలుకుచున్నాఁడు.

గీ. ఊఁపులూఁపంగఁ దమకంబు కోఁపుపడుచు
పాటసారిం దగులొ్కని పండియుండె
మైమఱచి మంచెఁ గ్రిందట; మరలె దేల
కీరబృందంబ! కేళిహుంకృతుల కళికి. ? ౨౦౧

అవ—నాయిక చెలికత్తె నాయకుని దూతితో ననుచున్నది.

గీ. కనులకద్దును, ముద్దాడుఁ, గౌఁగిలించుఁ;
బొగడుఁ, బ్రణమిల్లు నొడలెల్లఁ బులకరింప
మాదు నెచ్చెలి ప్రియసంగమమున కదరు
తనదు డాకేలుఁ దీవ సంతస మెసంగ. ౨౦౨

అవ—ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

గీ. ఓయి బాలక! యీపిల్ల యుల్లమందుఁ
జొరఁబడితి వెట్టకేలకుఁ; దిరిగి వెడల
దారియుండెన్నఁ గానక తారుచుంటి;
తమ్మి మోహారమునఁ గ్రీడితనయుఁ డట్లు. ౨౦౩

అవ—చెలికత్తె నాయకునియొద్ద భంగ్యంతరమున నాయికను బొగడు
చున్నది.

గీ. రమణి నెమ్మోముఁదామర ప్రతిఫలింపఁ
గరముకురమందు గ్రహియింపఁగాఁదలంతు
డెందమునదాని, లీలారవిందమనుచు
వ్యర్థముగ భ్రాంతిపడితివె ? వన్నెకాఁడ ! ౨౦౪

అవ— అతఁడు నీకొఱకు రాఁగా స్థలములేక యాతనితో సంగమింప లేదా ? యనియడుగుచున్న చెలికత్తెతో స్థలము లేక కాదు. నాపతి నన్నువలచుఁ బోనీయకాఁపెనని నాయిక పలుకుచున్నది.

క. అమృత ప్రాయుండగునా
తమితాపతి హరించు నాదుతాపము మాఁగు
మ్మము మూఁలఁబరున్నను; జెలి
య ! మత్పతి నిశాజ్వరంబు నాననాఁపెఁ. ౨౦౫

అవ— చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. నాగని మెయిఁదోఁచు పులకలన్నొగులుఁ, దనదు
సీడఁగాంచియుఁ బొగలు, నానెలఁత రేయిఁ
గటికి చీఁకట్ల ముండ్ల డొంకలను దాఁటి
నిన్ను వెదకుచు వచ్చుచునున్నదోయి ! ౨౦౬

అవ— జూదమాడఁ గోరుచున్న నాయికతో నాయకుఁడనుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. చిలుకపూఁటకాఁపు; శృంగారసంకథా
శ్రావణంబు శిశు ప్రతినదప్పు
గురు సమీపమందుఁ; బురుషాయితము పందె
మట్లయేని నెత్తమాడు మబల ! ౨౦౭

అవ:— తనఁజూచుచున్న యువతితో ననుచున్నాఁడు.

కం. పరసమ్మోహనమునకై
తరుణీ! దయమాలి వదలు త్వదపాంగక మే
డైఱ నాకర్ణాకృష్టమగు
శరంబువలెఁ జొచ్చెమానసము వెలలదిఁకఁకఁ. ౨౦౮

అవ:—సకియ నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. నేలమడమ లెత్తి కాలి వ్రేళుల లేచి
ప్రియముభ యముఁ జూడ్కిఁ బెనఁగ నిన్నుఁ
జెలువ ముద్దుగొనుచుఁ జిబుకమానించుటఁ
దడక వెలుఁగు పై నిఁబడక యుండె. ౨౦౯

అవ:— నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. ప్రొద్దుపొడువంగ సంబు సేరి బొంకుచున్న
వీనికిని సిగ్గువిడియంబు కానరాదు
చెలియ! తనమూతికంటిన నలుపుఁగనియు
లజ్జవహియింపఁ డెంతమర్లలితుఁ డితఁడు? ౨౧౦

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. తరుణి! వేసంగి వేఁడికిఁ దాళలేక
శరణముఁగో నెమూఁడు తోటులఁజల్లఁదనము.
పూలతోఁటను, గాసారమూలజలముఁ,
జక్రములఁబోలు నీదుకుచద్వయంబు. ౨౧౧

అవ—సఖితన నాయికావృత్తాంతమును వేరొక నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. రమణుఁడే తేర దేశాంతరమునుండి
యెఱుక లేకయ తొలిరతి జరిగిపోయెఁ
గాని మలిరతి నలుకలుఁగలఁకలుమతిఁ
దేటికొంటలునుంబ్రవర్తిల్లెఁ జెలికి. ౨౧౨

అవ — చెలికత్తె నాయకునకుత్సాహము వర్ధిల్లఁ జేయుటకై నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. కుసుమకోమలాంగి! చెమటఁ గ్రక్కెద వేల?
కుతుకమతిశయింప రతి మొదలనె
బాణమెక్కు పెట్ట వంచినవలరాజు
పువ్వువిల్లు తేనెబొట్లు వోలె. ౨౧౩

అవ — ఇతఁడు భార్యాదాసుఁడని నన్నెల్లరనుచున్నను నేను నీకు వశంవదుఁడనే యైయుంటినని యొకనాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. సుందరీ! నీ ముఖేందుని సొంపుఁ జూపు
మెల్లరకు సిగ్గుడల్చి యొక్కింతసేపు
కడకు నిల్లాలివలలోనఁ బడితినన్న
వాఁడు నాకుఁ బ్రతిష్ఠగాఁ బరిఢవిల్లు. ౨౧౪

అవ — తార్పకత్తెయున్నను సంతాపమును హరించు మిండఁడున్నను నిర్బంధమునన్న మాకు నణుమాత్రమును లాభము లేదని యొకతె యనుచున్నది.

గీ. ప్రియముగ శరత్త్రియామ వర్తిల్లనిమ్ము!
నిండుజాబిల్లి పండువెన్నెలల పిండుఁ
గాయఁగానిమ్ము! జగమందు; గాని 'నాస్తి'
పంజర చకోరికలకు లాభము లవంబు. ౨౧౫

అవ — ఏల నీచెలితడసెనని యను నాయకునితోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. మరులుగొనియున్న నీకన్న నరుగుఁ దెంచి
వేచియుం బెద్దకాలంబు వెడలె నీవు

దడయ; నామాట నమ్మవే నడిగిచూడు
పడఁతి మైపూఁతయంటిన కడిమిచెట్లు. ౧౧౬

అవ—ఏమి యాలోచించుచుంటి? వను వయస్యునితో నొకఁడను చున్నాఁడు.

గీ. మున్నుగావజాలి, గబ్బిచన్దోయిఁ గేల
మూసి, తొడలను గటిబింబమునను గప్పి
ముడిచి పెదవులు దీపంబు ఫూత్కరించు
చెలువపైఁ బాఱియున్నది చిత్తమిపుడు. ౧౧౭

అవ—అన్యాంగనాసక్తుఁడై యటనటఁ దిరుగుచున్న తన నాయకునితో నాయిక యన్యోక్తితో ననుచున్నది.

గీ. తొలకరిఁ బరిత్యజించి యాలలితమైన
గిరినితంబంబు, నెదఁగన్న మెఱుఁగుఁబూని
జలదమా! సంచరింతువు చదలిపీధి
గాలిపోఁకెనె? యేమి యీ వాలకంబు? ౧౧౮

అవ:—ఒకతె పాంథునితో ననుచున్నది.

గీ. మెఱుఁగుఁ గత్తులుగొని భయంకరములగుచుఁ
గట్టడి మొగిళ్లు యోధల కరణిపీఁకఁ
జుట్టుకొనివచ్చె; నేటికిఁ జెట్టుక్రిందఁ?
బాంథుఁడా! పండుకొనుము మాపంచఁగోన. ౧౧౯

అవ—అన్యాంగనాసక్తుఁడగు నాయకునితో నాయిక చెలికత్తె యను చున్నది.

గీ. బలితమగు నూగులెత్తైన మొలయఁ గలుగు
పడుచు పిల్లయొకర్తుక బాహిరముగఁ

గనఁబడక మేకపోలె నీమనసుఁ దన్ని
పాఁతుకొనియుండి చూరనీదు పరయువతుల. ౨౧౯

అవ:—నాయత్త నన్నేల ప్రేమింపదని యడుగుచున్న యొక యనభిజ్ఞ నాయకునితో నాయిక చెలికత్తె యనుచున్నది.

ఆ. వె. అలసిసొలసి కోమలాంగముల్ బిగిసళ్లఁ
దోఁటకూరకాఁడ త్రోవప్రాలి
యుదయవేళఁ గూర్కుచున్న కూఁతురిఁగాంచి
యత్త ప్రేమఁజూపు నల్లునందు. ౨౨౧

అవ—నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. వలపు నిలుపక చనుచున్న చెలువుఁగాంచి
భ్రుకుటి బిగియించి కృత్రిమ రోషమూని
జంకె చూపుల నదలించి సాఁగనీక
నవ్వుచును వాని కంఠంబుఁ గవ్వకొంటి. ౨౨౨

అవ—నాయిక ప్రియు నన్యాంగనాసక్తి నెఱిఁగి మిగులఁ బొగులుచుఁ దనహృదయము నుద్దేశించి పలుకుచున్నది.

ఆ. వె. చిరుగుదువు మనంబ! చెలువుని దురుసుచేఁ
బరమభాగ్యమట్లు చిరుగుటయును
మరునికేళియందు మంచంబుపైఁగప్పు
జిలుఁగుఁబుట్టమునకుఁ బలెనె నీకు. ౨౨౩

అవ—ఒకతె యొక గోపీవార్తనుఁ దెలుపుచున్నది.

గీ. వలపునం దేలిపోవు గోపాలకృష్ణు
వక్షము గగుర్చు గబ్బిగుబ్బలవహించి

యిస్సి! గోవర్ధనంబెత్తు టెంత! యనుచుఁ
జాటుగానవ్వనొక గొల్లబోటిమిన్న. ౨౨౮

అవ—ప్రియునకుఁ దనపైఁ బ్రీతియున్నచో నెవ్వరు నేమియుఁ జేయ శక్తులుగారని యొకతె మఱొకతెతో ననుచున్నది.

గీ. ప్రేల్చు ప్రియవిప్రయోగాగ్ని వేగివేగి
చేష్టుడిగి పండియుండిన చెలువఁగాంచి
సహజశత్రువులయ్యును సవతిమూంద్రు
పతిబ్రతుకుఁగోరి దానిఁగాపాడుచుంద్రు. ౨౨౯

అవ—నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. చెలువరో! నాదుచెలువుండు చిలుకముకిరి
పసిడిమొగమునరాగ సంపదలుచూపు;
నింపుసొంపులఁగొలుపు రెట్టింపుముదము;
ముద్దులొలికించుఁ బ్రతిపదంబున సతంబు. ౨౩౦

అవ—నీకటాక్షము చేతనే నాయకుని లోఁగొనుమని చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. పరిబలవ్యాప్తి విలాసినుల్ బలిసియున్న
రమణుని యెడందఁజొరఁగ డెందమునఁ దలఁచు
పసుచుపిల్లకుఁ దనదు క్రొవ్వాఁడిచూపు
కత్తియొక్కండె సాహాయ్యకంబొనర్చు. ౨౩౧

అవ—నీవు మాచెలియలపై ప్రేమవదలి మఱొక బాలికాసుణిపై వలపు నిలుపుచుంటివా? యని యనుచున్న నాయికాసఖితో నాయకుడనుచున్నాఁడు.

క. పోలయాలుకఁగొంటఁ, దేలుటఁ,
గళాచణత్వమునఁ, గేళికాపాండిత్యా

ములఁ, జెలినామది నాఁటిన
వలపుం గదలుచునె? యొక్క పసిపిల్లత్రుటిన్. ౨౨౮

అవ—ఒకదాని ముచ్చట నొకతె తెలుపుచున్నది.

గీ. పట్టి బలవంతముగ రేయిఁ బడకగదికిఁ
జెలులు గొంటంగఁ జనినట్టి కలికిపడుచు
వేశవను మందిరమునుండి వెడలుమన్న
వారి సంకేతములఁ జెవ్వఁదూఱవినదు. ౨౨౯

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. తొలుతటికంటెఁ గడుంగడు
వలపులు మచ్చికలు నాటపాటలు మఱియుం
దలునుం గనఁబఱతువు నీ
లలనపయిం దెలిసె ధూర్తలక్షణమిదియున్. ౨౩౦

అవ—ఒకఁడొక వృత్తాంతమును దెలుపుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. గగురుపాటుగొన్న బిగిగబ్బి గుబ్బల
కౌఁగిళులకు నలఁగి కాఁడవోలెఁ
జెలువుపైని గొరిపొలయుల్కఁ బూనంగఁ
బాఁపజందియంబు వాంఛసేయు. ౨౩౧

అవ—ఒకతె యొకదానిముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

గీ. రమణుఁడు దేర దూరదేశమునుండి
యింటికొల్లంబున జనించె సంతసంబు
నెల్లపాంథులకన్న మున్నేఁగుదెంచెఁ
దన్నుఁగనకన్న గర్వంబు మిన్నుముట్టె. ౨౩౨

అవ—చెలికత్తె నాయికా ప్రేమమును నాయకునితోఁ దెలుపుచున్నది.

గీ. మొగముఁ జూపకున్న ముట్టకయున్నను
దాలఁ దిరుగుచున్నఁ దరుణినిన్ను
వెంటనంటివచ్చు విడువక త్వద్గుణా
కర్షణమునఁ బడవకరణిఁగదలి. ౨౩౨

అవ—ఒకతె యొకదానిముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

ఆ. వె. దడికి వెనుకనిలిచి కడుఁదమి మిండని
నెమ్మొగమున కొసఁగుఁగొమ్మ మోవిఁ
బొడుపుఁ గొండ చాటుఁబడిరాత్రి సంజకెం
జాయఁ బగటికిచ్చు చందముగను. ౨౩౩

అవ—నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ వె. ఎండిపోవుచున్న నిట్లన్యసతులందుఁ
గనికరంబె మిండకత్తియలకు?
గినుకఁగాద యీరసనుగాద మమతమై
నీకృశింపుఁగాంచి నిరతమేడ్తు. ౨౩౪

అవ—ఒకపాంథుఁ డిట్లాశంసించుచున్నాఁడు.

గీ. గవనికడకేవచ్చి కౌఁగిలించుచునన్ను
గబ్బిగుబ్బలలుకఁ గంప మొంద
మొగము వాల్చి నాదుబుజమందుఁ గన్నీటఁ
బడఁతిపీపుఁ దడుపు భాగ్యమున్నె? ౨౩౫

ఆవ — మోహము రేఁగినచో భయముండదనియొకతె యొకదాని ముచ్చటను నాయికకుఁ దెలుపుచున్నది.

గీ. ధైర్యసాహసములకుఁ బ్రేతములు మెచ్చ
విడిచి మేఁతలు వీక్షింప వృకగణంబు
అతివ మృతుఁడైన తనప్రియు నాననంబుఁ
గొఱవి వెలుఁగులఁగని ముద్దుగొనుచునుండె. ౨౩౭

ఆవ — చెలికత్తె నాయకునితో నన్యోక్తితోఁ బలుకుచున్నది.

ఆ. వె. పొగడమొగడ నీదుపొగరెల్లఁ జూపకు
పై నిఁబడుచు; దాని తేనెయలఁతి;
నాల్కతుదను మాత్రనాకినం దదముట్టుఁ
జెడదె? పిచ్చిపిచ్చిఁ జేయఁదేటి! ౨౩౮

ఆవ — ప్రియప్రీతి కొఱకు సవతాండ్రనుగూడ సమ్మానింప వలెనని యన్యోక్తితో నొకతె మఱొకతెకుపదేశించుచున్నది.

ఆ. వె. పగిలి శిరసు నేలఁబడికూలునో? ప్రియుం
డన్న భీతిమెయిఁ దదర్ధగాత్ర
మునవసించు శైలపుత్రియు మ్రోయుచు
నతని కేకదైవమయిన గంగ ౨౩౯

అవ — ఒకతె యనుచున్నది.

గీ. పాంథ యువతులలోచనవారిపూర
ముల నదీమాతృకములైన భూములందు
వారిదంబులు శక్రచాపమునఁ బద్మ
సంభవుఁడు కుండలించిన సరణిఁదోఁచు. ౨౪౦

అవ—నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. మలినమైన పరుల వలువఁ జాకితలట్లు
రహినిఁ ద్రొక్కి త్రొక్కి రాత్రిఁబవలు
వదల అంకుటాంద్రు పనికిమాలెనటంచు
నందుచుందు వెపుడొ? హస్తములకు. ౨౮౧

అవ—ఒకతె యొకదానిముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

గీ. పలుపడంతులతోఁడ నిచ్చెలుఁ బెనంగు
చెలువు తలమీఁది లత్తుకం జెలిమి కాంద్రు
కాంచి నవ్వంగ సిగ్గున వాంచిశిరసుఁ
దెలుపుఁ దనవైభవంబును జెలులకొర్త. ౨౮౨

అవ—ఒకఁడు తన ప్రియురాలి కేశములను వర్ణించుచున్నాఁడు.

క. నిగనిగని జిగులఁ దొలకరి
మొగిలన సోగలయి పిఱుఁదుముట్టుచు వంపై
తగసొంపుఁ బెంపముంపుగ
మగువ కురులగుంపు నాదుమది నింపుఁదమిన్. ౨౮౩

అవ—ఒకదాని ముచ్చట నొకతె తెలుపుచున్నది.

క. తన బలముఁ దన ప్రతాపము
ననంతముగ నిరుగుపొరుగు లయ్యలయెదుటన్
దనముసలిమగఁడు చాటఁగ
వినిజవ్వని విటునిఁగాంచి పెడమరలినగున్. ౨౮౪

అవ:—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. వలపుగలదటోయి! బహువల్లభుండగు
నిన్నుఁబోని యూతనికి రవంత

కలికి యలఁతియలుకఁ గన్బొమల్ ముడివెట్ట
సందుఁజూచి మెల్లఁ జాఁతినావు! ౨౮౫

అవ — నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. పసిఁడి గుటికఁబోలెఁబడఁ ద్రోసితివిమాఁదు
చెలినివలపుటగ్గిఁ జెలువుకాఁడ!
దానినపరిశుద్ధులైనవారికనంటఁ
జాలరన్ననున్నె సందియంబు? ౨౮౬

అవ — ఒకఁడు తనమిత్రునితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. ప్రక్కఁ గొఱఁగి నేలపయిఁబయ్యెఁటఁ బరుండి
కయితలాడకొరసి కమ్మనలఁగ
ముగుద యూర్పుమొత్తములనామనోభూళి
నెగురఁగొట్టుచుండె బిగువు సడల. ౨౮౭

అవ:— వృద్ధుఁడు స్త్రీసంగ్రహమును ధనసంగ్రహమును జేయరాదని యొకఁడొకనితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. అనుభవింపఁజాలఁ డభిముఖుండునుగాఁడు
కనులమాత్రఁ గాచుకొనుచునుండు
వృద్ధపతికిఁ బడుచుబెండ్లాము సిరియును
భృత్యకోటి యనుభవింపఁగాదె? ౨౮౮

అవ:— ఒక వియోగిని యాశించుచున్నది.

కం. బడలికలడఁగఁగఁ జెలువుని
యడుగులనొత్తుటకుఁ దొడలయందిడ నన్నా

తేఁడు పెనఁచితనదుపిక్క లఁ
బడఁద్రోయునె? ప్రక్కనట్టి భాగ్యంబున్నే? ౨౭౯

అవ:—ఆతని నేలగౌరవింపవని యనుచున్న చెలికత్తెతో నాయిక యను
చున్నది.

గీ. తగి విభూషణవృత్తికిఁ, దనవిశుద్ధ
భావమొఱపులఁ దేల, సువర్ణతఁగని
రాగవిస్ఫూర్తి నున్న సర్వాంబుసకియ!
కాంతునకుఁ గాంచనమునకు గౌరవంబు. ౨౮౦

అవ—ఒకనిముచ్చటఁ దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. ఉలికిపాటున దగ్గఱకొత్తుచున్న
ముగుద బలితంపుటూరులు మోదమొసఁగఁ
గూర్కికలఁగాంచి, మేల్కాంచి, గుబ్బతిల్లు
నూర్పులను సెజ్జఁదడుమును యువకుఁడొకఁడు. ౨౮౧

అవ—ఈపెకు నాపైవలపు తిరముగా నుండునా? యని సంశయించు
నాయకునితోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

గీ. నీదు నెయ్యంపుటేటిబల్ నీటినడిమిఁ
గడిఁదిఁ దిరుగుళ్లువడుచుండెఁ బడఁతిమిన్న;
బెడిదముగఁ గానఁబడు సుడింబడిన చిన్న
పడవ వడువున వినయంబు గడకుఁద్రోచి. ౨౮౨

అవ—ఒక దంపతుల ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. ప్రాఁతకల్లుత్రావి పడఁతుక మత్తిల్లి
పెల్లురేఁగి తన్నుఁ బ్రల్లదములు

ప్రేలుచున్నకొలఁది ప్రియుఁడుముద్దాడును,
కౌఁగిలించు, నంటు గబ్బిచనులు. ౨౫౩

అవ—తన్నుఁగని సిగ్గిల్లి వెనుకకుఁ దిరిగిన యువతితో నాయకుఁడను చున్నాఁడు.

గీ. వలపుమిన్నంటఁ గౌఁగిలింపంగ బిగ్గ
ముద్దులాడంగ నేరాఁగ మోహనాంగి!
వెనుకప్రక్కకుఁ దిరిగి తా పనికిముందు
బిగుతుగల రైకముడినన్ను విప్పుమందె? ౨౫౪

అవ—రజస్వలయగు నాయిక ముచ్చట నొకఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

క. ననుఁదాఁకకు తాఁకకుమని
వెను వెనుకకు జరుగుసిగ్గు పెనఁగొనఁ; దమకం
బున దానిఁగొనఁగ నాలిం
గనముననాచార! యనుటుఁ గసరుచునవ్వెన్. ౨౫౫

అవ—ఒకతె నదీప్రవాహముచేఁ దన సంకేతనికుంజము నష్టముకాఁగా నిట్లనుచున్నది.

ఆ. వె. మొగిలు నీటికల్లు తెగఁద్రావిమత్తిల్లి
విఱుగఁ గోయుచుంటి దరులచెట్ల
మూలములనుబూవుఁబొదరిండ్లఁ దటినిరో!
అంకటాంధ్ర గుండె రాయిపడఁగ. ౨౫౬

అవ—ఒకనాయిక యొక్కసామ్యమును బొందయత్నించుచున్న వేరొకతెతో మరొకతె యన్యోక్తితో ననుచున్నది.

క. చెలియా! గోపాల శిర
స్తులసీమాలా! తలంతె తులఁగొన రాధా

లలనను? దానిపదంబుల
వలగొనఁగాఁగాదె ? నీదు పరిమళమెల్లన్. ౨౫౭

అవ—ఒకఁడు తనవయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. అన్యదేశమునకు నరుగు నాకు నెలంత
యెన్ని గడువునాళులన్ని ముద్దు
లన్ని కౌఁగిలింత లందించి యిఁకనన్ని
రతులొనర్పరామి రాత్రిఁదూతె. ౨౫౮

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. ఏలకస్తూరి ? కుంకుమం బేల ? గంధ
మేల ? పూమాల లేల ? నీకిగురుఁబోఁడి!
సాజమగు మేనివలపుల జనుల నెల్ల
మంపు గొనఁజేసి వెఱ్ఱిఁబుట్టింపలేవె ? ౨౫౯

అవ—వసంతకాలము కామోద్దీపకమగుటచే నూఱకుంట శక్యము గాదని నాయిక దూతితో ననుచున్నది.

క. చెలువగు నీయామనిఁ బు
వ్విలుతుని క్రొవ్వాఁడి తూపు విధమున నదె య
చ్చెలువుండు చొచ్చినామది
జిలజిల నొగిలించుమందు సెప్పుము సకియా! ౨౬౦

అవ—నాయకుఁడు నాయికతోఁ బలుకుచున్నాఁడు.

క. తరుణీ! నిరంతరంబుగ
శరంబులన్నింటినాదు స్వాంతంబున న
మ్మరుఁడొగినాఁటెను; నీహృది
న ఊవగుచనుగుండ్లుపాలియుంచుఁదలంపక్. ౨౬౧

అవ— పరాంగనాసక్తుఁడై స్వజనముచేఁ బరిత్యజింపఁబడిన యొకనితో నొకఁడన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

క. మునిఁగితివి నర్మదా రస
మున దానితరంగ నయనములలోఁబడి ని
న్ననయము భ్రష్టునియందురు
జనములు; భ్రంశమును నీకుశ్లాఘ్యమె శాఖి! ౨౬౨

అవ— ప్రియురాలి చేయివట్టఁగ నే వడఁకువట్టిన ప్రియునితో వయస్యుఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. మేనక సముల్లసిల్లెను; స్మితమొనర్చె
హరియుఁ; బెడమోముఁజేసెను గిరివరుండు
పరిణయంబునఁ బార్వతీ పాణిపల్ల
వంబుఁగొను నీశుహస్తకంపంబుఁ గాంచి. ౨౬౩

అవ— ఒకపాంథుఁ డిట్లాశించుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. కల్లువలపుఁజిలుకఁ, గఱఁగ బొట్టుచెమర్చి,
పలుకు తొట్రువడఁగఁ, గలికికన్ను
లెఱుపు మించితిరుగ, నేనెన్నఁడాచెలి
మోము ముద్దులాడి మోవిఁగొందు. ౨౬౪

అవ:— నాయకు నేల లక్ష్యపెట్టకుంటివని యడుగుచున్న చెలికత్తెతో నాయిక యనుచున్నది.

గీ. అహరహముఁ బూర్ణమైన స్నేహమునముంచి
యుదిరిపువ్వులఁ బూజించుచుంటిఁగాని;
సకియ దుష్టగ్రహంబైన శనియుఁబోలెఁ
బ్రియమొనర్పక ప్రియుఁడు వక్రించియుండె. ౨౬౫

అవ:—నీవేల మానమువిడిచితివనిన చెలికత్తెతో నాయికయనుచున్నది.

ఆ. వె. అలుకఁబూని సెజ్జకరుగని ననుఁగాంచి
నేలనున్నాదు నీడవ్రాలి
కౌఁగిలించి యొడలు గఱుపాఱనా చెల్వుఁ
డలుకకలఁక లెల్లఁ దొలఁగఁద్రోచె. ౨౬౬

అవ—ఒకఁడు తనమిత్రునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. నిముస మెడఁబాయు జీవముల్ నిలువవింక
నని తలంతుఁ; బువ్విల్తు కయ్యమునయందుఁ
బగతుఁడట్లు చరింతును; బడలినపుడు
బావిసగఁ గొల్తుఁ జెలిఁ; గాని పడయఁదృప్తి. ౨౬౭

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. వెంటఁబడి నీవు బతిమాలు చుంటఁగాంచి
కొమ్మ బిరుసెక్కి కొమ్మెక్కి కూరుచుండె
వదలిపోకుము! కొంతసేపటకు నదియె
దూపగొని బిట్టునీపైకి దూఁకఁ గలదు. ౨౬౮

అవ—ఇతర సంతాపముకన్న మదనసంతాపమే తీవ్రతరమని యొకఁ
డొకతెతో ననుచున్నాడు.

గీ. విరిసురంటిని మూలకు విసరి, కలప
మలఁదకయు, నంటఁగాల్చు పువ్విలుతు సెగకు
సరకుసేయక మిట్టవేసంగి సెగయు,
నాల్మగలు కౌఁగిలింత్రు మధ్యాహ్నమందు. ౨౬౮

అవ:— వీణావాదనము చేయుచున్న నాయికతో నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు

క. వలరాజువింటి త్రాఁటను
బలె నీవీణాలతం బ్రవర్తిలు నాదం
బులు వినఁ బాంధుల జీవం
బులు నిలుచునె? యెగిరిపోక పూఁవుంబోఁడీ! ౨౬౯

అవ:— నాయకుఁడు తన వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. కలిసికొని బాటదాఁపంగ మొలకనవ్వు
మోము వ్రాల్చితి మిర్వురమును రవంత;
ఉలికిపడితిని; నదియుబొమ్మలను ముడిఁచె;
నంత సిగ్గిల్లితిఁ; బడంతివంతఁగూరె. ౨౭౦

అవ:— దూతి నాయికను శిక్షించుచున్నది.

గీ. నిండుచీఁకట్లఁ దాలిచి నీలిచీరఁ
గస్తురినలందుకొనియున్న కాంతునొడిని
నాటలాడుము! నెచ్చెలీ! యమునను న్న
నల్లకలువను దేఁటి చందమునఁ జొచ్చి. ౨౭౧

అవ— చెలికత్తె పాంథునితో ననుచున్నది.

గీ. నమ్మ ! మా చెలి దృష్టిమార్గము నందుఁ
బడియుఁ దప్పించుకొంట కెవ్వనితరంబు?
పాంథుఁడా ! విషమావస్థఁ బడితివిపుడు
ఇదిమరుని 'ఘట్టకుటి' యని యెఱుఁగవేమొ? ౨౭౨

అవ— చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. అనుఁగుం బ్రియుండొనర్చిన
పని యప్రియమైన సైఁపఁబడు సుప్రియము

ట్లనయంబుఁ, బుత్రసంభవ
మునఁ గుస్సిన జవ్వనంబు పొగిలింపదొగెన్. ౧౨౩

అవ:— నాయకుఁడు నాయికాసఖితో ననుచున్నాఁడు.

కం. పొలయలుకఁ దేఱినంతన
చెలువలసిగబంతి నాదుచిత్తంబునకుం
గలిగించుఁ దాపమిబ్బడి
జ్వాలనంబునఁ దప్తమైన స్వర్ణలతవలెన్. ౧౨౪

అవ:— నాయకునియందలి నాయికాప్రేమాతిశయమును దూతి తెలుపుచున్నది.

ఆ. వె. కొంగుఁబట్టిలాగు కోడెగాండ్రను ముండ్ల
పొదలఁ బోలెముగుద వదలుచుకొని
మలఁగుచుండె నీవెమగవాఁడవని యెంచి
వనమునందువలెనె పత్తనమున. ౧౨౫

అవ— దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. అపయశంబును నీకు సద్యశము; లజ్జ
యంతరాయంబు; మానం బనర్థకంబు
లాఘవంబు గుణజ్ఞత, లలన ! జన్మ
ధన్యమగుఁగాదె ? తాదృశతరుణుఁగవయ. ౧౨౬

అవ— నాయకుఁడు తన వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

గీ. దేశయాత్రకుఁ జనఁ బ్రయత్నించుచున్నుఁ
దెలుపఁగోరదు కాలావధిని వెలంది
దాఁచిబత్తెంపు మూటలుం దానకట్టు
దీనికథ తల్లక్రిందుగాఁ గానిపించు. ౧౨౭

అవ — నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

క. తరుణీ! యీర్ష్యాపరులై
పరస్పరముఁ దరుణకోటి వైరముఁ గొనఁజ
క్రరుచిరమగు నీజఘనము
కరంబుఁ గలవఱచు గ్రామకళ్లములోలెన్. ౧౭౭

అవ — నాయకుఁడు తన సఖునితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. ఎవతె నీసు సిగకు నిప్పువ్వులంజుట్టెఁ
బొమ్మ! ధూర్త! దాసి వొంతకనుచుఁ
దనదుకాల నాదు తలఁదన్ను బహుమాన
గర్వితను నెలంతుకను దలంతు. ౧౭౮

అవ — ఒకఁడొకనితో ననుచున్నాఁడు.

సీ. తనపతి కెఱుంగనీక జవ్వనము దాఁచి,
చూపి ముగ్ధస్వభావంబుఁ జుట్టములకు,
గురులకడ నార్జవంబుఁ గన్పఱచి, కాఁపు
కన్నె మిండలసానియై వన్నెకెక్కె. ౧౭౯

అవ — ఒకతె మరొకతెతో ననుచున్నది.

ఆ. వె. గురులు, మిత్రవరులు, వరలువివేకంబుఁ,
బరులహాస్యములును, బ్రాకటముగ
వంపఁ జాలరైరి పడఁతి! యెవ్వని వాని
వంచినావు నీదు ప్రజ్ఞయేమొ? ౧౮౦

అవ — ఒకతె యొకనితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. పువ్వువిల్తుకయ్యమున జవ్వనిపరుండు
నలసి సొలసి యెవనియంకమందు

నలరువింటి వాని యలై్రతాటివడువున
వాఁడె ఘనుఁడు; వాఁడె భాగ్యశాలి. ౨౮౧

అవ — ఒక్కఁ డొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. కౌతుకమతినిఁ బెంచుకొనుచున్న సెనగచేన్
పూఁతవట్టి మెదుగు మొదలుగాఁగ
నా దినంబుదొట్టి యలకాఁపు కన్నెకు
పచ్చఁకొఁకఁగట్ట ముచ్చటయ్యె. ౨౮౨

అవ — చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. రమణి ! యమునాతరంగజాలముల నీదు
కలువకన్నుల ప్రతిబింబములు వెలుంగఁ
గలువలంగోతు; వవ్వేట్లు కానిపించు ?
జుమ్మనుచుఁ దేఁటి వానిపై సురుగకున్న. ౨౮౩

అవ — ఈ నాయకుఁడు నిన్ను భోగింపక విడువఁడని యొకతె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. అలఁతి సిగ్గులు మొలకనవ్వులును ముసర
మోముఁదమ్మిని గజిబిజిం బొందెదేల
గబ్బి చనులును జఘన చక్రమునుగప్పి?
నూడ్పకయు నీదువల్వ యీగాడ్పు చనదు. ౨౮౪

అవ — ఎచ్చట నెవ్వఁడు నిన్ను గాంచెనో ! వాఁడచ్చటనే యిప్పటికి నున్నాఁడని యన్యాపదేశముగా దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

క. ఏకడయందే చెట్టున
నేకొమ్మను గూరుచుండి యెల్లెత్తి మెడన్

శ్రీకర సుధాంశురేఖ వి
లోకించెఁ జకోరమట్టులు నిశంగడపెన్. ౨౮౫

అవ—నాయకుని గుణోత్కర్షమువలన నాయికకు నుత్కర్షము సంభవించునని యొకతె మఱొకతెతో ననుచున్నది.

క. హరిఁగూర్చు వచ్చు ముచ్చట
వరుసఁదదనంత దివ్యవార్తలఁ రాఁద
చ్ఛిరమును బూజించెడు నిజ
చరణముఁగని రాధమానసంబున మురిసెన్. ౨౮౬

అవ:—నాయికా నాయకులెల్లపుడు రతిక్రీడలఁ దేలు గృహమే గృహమని యొకతె యనుచున్నది.

క. వలరాచ కయ్యమునఁ గ
ట్టలుకఁ జెలులు జుట్లుపట్టి యన్యోన్యము సి
చ్చలుఁ బెనఁగు పాడుకొంపయు
విలసత్సౌధంబులాఁతి విపరీతమగున్. ౨౮౭

అవ:—నాయిక వైద్యునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. సొగఁసుకాఁడ! నీను మొగముఁ గాంచఁగ నె
మాటుమణఁగె వ్యాధి, మందికేల?
అవలకేఁగ మరల నరుదేఱునయ్యది;
కూరుచుండుమిచటఁ గొంతసేపు. ౨౮౮

అవ:—నాయిక యొకతెతో ననుచున్నది.

గీ. చెలువు వంకకుఁ బఱచునన్ జెలులపిండు
వారధియుఁబోలె నాపంగ, వాంఛితలను

నిలువనతఁ, దుబ్బతిల్లెను వఁపువెల్లి
క్రిందికింబాఱు వాఁకకు రీతినాకు. ౨౮౯

అవ:— నాయిక వైద్యునితో ననుచున్నది.

క. ఇలనోఁగి 'మహారాజ' ను
పలుకు యథార్థంబటంచు భావింతును స
ల్లలితుండవయిన యోనె
చ్చెలికాఁడా! నీవు పాన్పుచెంతకురాఁగన్. ౨౯౦

అవ:— అందకత్తెయగు నొకబిచ్చకత్తెనుగాంచి యొకఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. ఊరుపేరుల వేమి? బంగారుబొమ్మ!
ఇంతచక్కఁదనంబు నీకెట్లువచ్చె?
బిచ్చమెత్తెడుగతి యేలవచ్చెనీకు?
రాణివయి యేలవలసిన వ్రాఁతదప్పి. ౨౯౧

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. తనయభిమానము లజ్జను
దనపెంకెతనంబు వదలి తరుణీమణి యా
తని చేతికీలుబొమ్మయి
యనవరతంబాడుచున్నదఁట! చెలి! వింటే? ౨౯౨

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. తరుణీ! యీనిశిసంజా
తరాగ సంపదలుగలుగు తరుణుఁడు నీ సుం
దరవదనముఁ గ్రొమ్మావిచి
గురుమంగళ కలశమట్లు గొనిముద్దాడున్. ౨౯3

అవ—పాలయాలుకఁగొన్న నాయికతోఁ జెలికత్తెయనుచున్నది.

ఆ. వె. సకియ! రసవతులగు జవరాండ్ర పొలయల్క
నాఱికర్కశంబు నాతిచిరము
జగతిఁ గోమలంబు క్షణికకల్పంబునై
పరిఘవిల్లుఁగాదె వానరాయి. ౨౯౪

అవ—ఇంత క్లేశము గలిగించుచున్న యాప్రియునిపై నీకింత యాపేక్ష
యేల ? యని యనుచున్న చెలికత్తెతోఁ నాయికయనుచున్నది.

క. నయనమనోహరుఁడగు నా
ప్రియుఁడు కలిగింప స్వప్నవిధముగ సకియా !
అవియెవ్వులైన దుదిమ్రొ
త్క్యవయైనను మంగళముగ నూహింతుమదిన్. ౨౯౫

అవ—ఎవరికిని, గలియరానట్టితఁడు దీనితో రతి నొనర్చెనని యొకతె
యాన్యోక్తితో మరొకతెతో ననుచున్నది.

క. మొగమున, కొండలిక్కిఁ, గాళ్ళకు,
దగతెక్కులకు, బరాగతతితోఁకని రీ
తిగ గంధుతేఁటి యల్లరె!
తెగఁద్రావెను దమ్మిపువ్వుఁ దేనియలెల్లన్. ౨౯౬

అవ—బహ్వంగనాలంపటుఁడగు నాయకునియొక్క నాయికతో "నీ
నాయకునితో నీ విట్లు చెప్పుము" అని చెలికత్తె చెప్పుచున్నది.

గీ. గొల్లజవరాండ్ర డెందముల్ కొల్లఁగొంచు
నహరహము సంచరించెడు హరిని రాధ
ఎఱుఁగనట్లుగఁ బ్రశ్నించె గిరికుమారిఁ
దాల్చి పామనహరుఁడెట్లు తనిసెననుచు. ౨౯౭

అవ — సాపత్న్యము స్త్రీలకు దుస్సహమని యొకతె యనుచున్నది.

క. సిరి నిట్టూరుపుటగ్గికి
మఱఁగఁగఁ బాల్కడలిపాల్ మధురంబుగఁ ద
త్పరిసరవాసులు మీఁగడ
తరఁగలు మెసవుదురు రాధఁ దలఁచుచు నెలమిన్.

అవ — ఒకఁడొకనితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. చెలులు పడకటింటి వెలుపట నిలువంగ
నడుగులందు వ్రాలినట్టి యన్న
సుదతి పువ్వుసురఁటి సోరణంబుననుంచి
గ్రుచ్చియెత్తి కౌఁగిలిచ్చె నాకు. ౨౯౯

అవ — ఎవ్వరెఱుఁగనట్లితఁడీమెను భోగించెనని యొకతె మఱొకతెతోఁ బలుకుచున్నది.

క. చెరఁగదు తిలకము, నలఁగదు
విరిఁబోఁడి ముడులును, గానిపింపదు బింబా
ధరమునఁ బల్లొత్తం; దటి
ధురీణుఁడో? నీటఁజొఱక తొగపూఁగోసెన్. ౩౦౦

అవ — దూతి నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. కొమ్మ నెమ్మొగమ్ముఁ దమ్మిపై ముంగురుల్
మూఁగి కన్నుఁగవను మూసె సఖుఁడ!
అశ్రుబిందువితతి యలరారు నలకల
ముత్తియములఁబోలి పోయి కనుము! ౩౦౧

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. పగటనణఁగియుణఁగి వర్తిల్లుఁగాని యీం
పిల్ల చిచ్చిలాస మెల్లరాత్రి;
పగటిఘాట నడఁగి ప్రజ్వరిల్లును రేల
క్షితినిఁ గొన్నిమందు చెల్లు సఖుఁడ ! 30౨

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. మగువ యభిమానవతి యూట మానమాని
చెలుల బోధలు పెడచెవిం జేర్చుఁగాని
పడుకటింటికిఁ బూఁబాన్పుపయికిఁ జనుదు
పనివడక ప్రార్థనము వచ్చి పడును బైకి. 303

అవ—పరాంగనాసక్తుఁడై స్వకాంతానాసక్తుఁడై యున్న నాయ
కునితో నొకతె యనుచున్నది.

గీ. పువ్వు విల్తుని కఱకుతూపులకు వెఱచి
నిను శరణుఁగోరి మననూరి నెలఁతలెల్లఁ
జాయవలె వెంటనంటు నీసతిఁ బిశాచి
యని తలంచితె ? పఱతువు గనక దాని. 30౪

అవ—పరాక్రమశాలి యగు నాయకునియెడ నాయిక యత్యంతాసక్త
రాలయి యుండునని యొకతె యనుచున్నది.

క. చెలువుని నానాప్రవణకిణ
ములు సొంపిలుచున్న వక్షమున మఱియుఁ జొడల్
పులకింప నిందిరయుఁ దన
లలనయు శయనింత్రు సౌఖ్యలాలసులగుచున్. 30౫

అవ—ఒకతెతో భోగించి వచ్చి రహస్యముగా నాయిక వెనుకఁబండిన నాయకునితో నాయిక పలుకుచున్నది.

గీ. ఓయి! వెన్నిచ్చిన నధర్మయుద్ధమునకుఁ
బూని వలరాజు వదలుతూపులను బోలి
నాదువీపున గ్రుచ్చెడు నీదు నూర్పు
లుల్లమును వ్రీల్చుచున్నవి పెల్లిదముగ. ౩౦౬

అవ—నాయికచెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. ఎనుగు కోలఁదిని యొమ్మ మానుదతి రైక
పిగులుచున్నది కడు గుత్తమగుచు దినము;
కాని చెలువుండ! తొల్లింటి నీ నెలంత
పైని నెయ్యంబు ప్రిదులక పరగునట్లె! ౩౦౭

అవ—నాయికచెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. తాపహారి వగుచు దగ్గఱఁ దిరుగుచుఁ
దాళవృంతకంబు వోలెఁ బ్రియుఁడ!
జిలుఁగు వలువఁబలెను చెలిమిన్న డెందంబు
మూఁగులాడఁ జేయుచుంటివోయి! ౩౦౮

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

క. హృదయగుహాంతరాళము
సుదతీతిలకంబ! చొచ్చి సొంపిలుచుంత
ర్నదివై రసముల నార్ద్రత
నొదవింతువు వెలికిఁ దోఁపకున్నను నాకున్. ౩౦౯

అవ—ఒకఁడొక దంపతుల ముచ్చటను దెలుపుచున్నాఁడు.

గీ. అశ్రువులు నిండఁగన్నుల నతివ! పొమ్ము
వెనుకకసిపల్కుఁ! బ్రియకాంత! వెళ్లిరమ్మ
యను! బరస్పరమిటు సాఁగనంపులంప
నాలుగుగలకుఁ బొలిమేర బ్రాలెఁబ్రొద్దు. ౩౦౦

అవ—ప్రతిజ్ఞా పురస్సరముగా నుపరతిఁగావించుచున్న నాయికతో నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. రొమ్ముపయి బ్రాలుచుంటివి, చెమ్మరించె
నెమ్మొగంబు, నిట్టూర్పులు నివ్వటిల్లె.
నుసుటిఁ జేర్తువు నుదుటఁ, గన్నులనుమూలు
వోసి వాక్స్వారురాల! నీవోడితిపుడు. ౩౦౧

అవ—ఒకతె రాధాకృష్ణుల యాసక్తినిఁ దెలుపుచున్నది.

క. ఎటుతిరిగిన శ్రీకృష్ణుం
డటుదిక్కునఁ దియ్యవిల్తుఁ డలరాధాదృ
క్పుటబాణపరంపరలను
దటతట లాడించుఁజూ! యతని డెందంబున్. ౩౦౨

అవ:—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. కొంగుఁబట్టు గుంజుకొనుచుం జలించుచు
సుదతి! నాయెడందఁ జొచ్చుచుంటి;
కదలుచున్న లక్ష్యమదరఁగొట్టుచున్న
పచ్చవిల్తు శక్తి పగిదినీవు. ౩౦౩

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. అసమశరసంగరంబునం దతిశయిల్లి
గెలిచి గాంగేయదీప్తినిఁ గెరలుచున్న
తావకాంగంబు పురుషాయితంబునందుఁ
గలికిరో! క్రాలుచుండుశిఖండిలీల. 304

అవ— చౌర్యరతమింపుగాదని వాదించునతనితో నొకఁడనుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. తడికసందునుండి తమినిచ్చుపూఁబోఁడి
యధరబింబమాను నట్టి నన్ను
వేయికనులవేల్పు వేడుకపడిచూచు
నమృతరసముఁగ్రోలు చవలఁబెట్టి. 305

అవ— చెలికత్తె తననాయికనుగూర్చి మరొకనితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. మద్యమునకుఁగూర్చు మాదకత్వముబిట్టు
శ్రుతివిభూషణంబు సుదతితతికిఁ
దరుణబృందమునకుఁ దలబంతి యట్టిపూఁ
జేఁటిపగిదిఁ జేరె బోటి యతని. 306

అవ— నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. తొలుతటలజ్జను బిమ్మట,
లలనామణి తనకళావిలాసప్రౌఢిన్,
వెలయించుఁజుమ్ము చెయువుల
నలువగు జవనికను వెడలునటిచందమునన్. 307

అవ:—ఇట్టి నాయికా సాహచర్యమువలన నీకుఁ గాముకపీడ తప్పదని యొకఁడొకనితో నన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

క. కలయుఁగఁ బోలయు పరిమళ
ములకుం బరవశతనొంది మొనకొని నినుఁ బో
యలుపట్టరాఁగ నీ పొ
క్కిలి దాఁచఁగఁదావు గలదె? క్షితిహరిణంబా! ౩౧౮

అవ:—సామాన్య వనితతో నొకతె యనుచున్నది.

క. నిలువెత్తు ధనమునీకిడి
చెలువా! యువకుండునిన్నుఁ జేపట్టఁగఁ జా
పలదోషంబున మతిపెడ
తలఁబట్టెనె? మఱఁగినావు తమినొకవృద్ధున్. ౩౧౯

అవ:—నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. దడిసందునుండి వెలువడి
పడుచుండును నీపైనిఁ బడఁతుక చూపె
ప్పుడు మరునివాఁడి తూపనఁ
బడఁద్రోయుచు నెదురుపడిన వారలనెల్లన్. ౩౨౦

అవ:—దూతి నాయికతోఁ జీఁకటిపడుచున్నది. సంకేతమునకు బయలు దేరుమని చెప్పుచున్నది.

క. ననఁబోఁడి! నీదు చెలువుం
డనిపినదగు మదనలేఖ యక్షరములకే
తిని మింటరిక్కమొత్తము
కనుఁగవకున్ విందొనర్చుఁ గదె! చూడంగన్. ౩౨౧

అవ—ఒకతె మరొకతెతో ననుచున్నది.

గీ. అంగభంగులఁ గఱపుచున్నట్టి యొజ్జ
మనసిజాచార్య వర్యుండు తనదునూత్న
శిష్య నీ బాలికామణి సెజ్జఁజేర్చి
వేత్రలతఁబూని రతిలాస్య విధము నేర్పె. 3_౨౨

అవ—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

క. సుదతీమణి ! నీ యుపరతి,
నదీప్రవాహంబు వచ్చువునన్ దటతరు, నా
హృదయంబు సమూలంబుగఁ
గదలించి హరించుచుండెఁ గదె ! వేగమునన్. 3_౨3

అవ—ఒకఁ డొకనితో ననుచున్నాఁడు.

క. మలినంబులు వక్రంబులు
నళీక మైత్రీయుతంబు లాకర్ణాంతం
బులునగు ఖలబృందంబులు
వెలిచెలి చూపులును మోసపెట్టవె యెవనిన్?, 3_౨౪

అవ:— అత్యంతరతోత్కంఠగల నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

గీ. చాలుఁజందనపుంబూఁత, తాళవృంత
చాలనంబులుఁజాలు; నివ్వేలనాకుఁ?
గలికి! భవదూరుకదళీప్రకాండయుగళ
మధ్యమునఁగాని తాపంబుమానదిట్లు. 3_౨౬

అవ:—ఆమెపతివ్రతయని యనుచున్న యొకతెతో వేఱొకతె యను చున్నది.

క. తనపేరిఁగాంచి సాధ్వీ
జనతానామములనడిమి సరసులుహాస్యం
బొనరించుటెంత ? యూజ
వ్వని తానును నవ్వుకొను నవారితభంగిన్. 3_92

అవ—ఇచ్చటనుండి యేలలేచిపోవని గద్దించుచున్న జవ్వనితో యువకుఁ డనుచున్నాఁడు.

గీ. జగతిఁ జంబకశిల యాయసమును బోలె
దారి నడ తెంచుచున్నట్టి తరుణకోటి
దగ్గరకులాగి పొమ్మన్నఁ దరమెపోవ ?
వ్రేలుదురుగాని చూర్వట్టి వెలఁదిమిన్న ! 3_93

అవ—ఒకతె యొకనితో నన్యోక్తితో ననుచున్నది.

క. దమువం దూఱుచుఁ, డిట్టులు
వడుచుం, ద్రెంచుకొని కాలిబందము, సిగ్గున్
బిడియంబు విడిచియేటికిఁ
జెడఁదిరిగెదు పరులదొడ్లఁ జేలను? వృషభా ! 3_94

అవ—వర్షాకాలమందుఁ బ్రియురాలివదలి పరదేశమునకుఁ బోవుచున్న నాయకునితో నాయిక చెలికత్తె యనుచున్నది.

క. కరువలి మొగిళ్లకత్తికి
మెఱుంగులు తుఱంగలింప మిన్నిక్కలి వా
దరపట్టుచుండెఁ బాంథులఁ
జిఱిమి నుఱుముకొఱకె శైలశిఖరములందున్. 330

అవ—ఒకఁడు తన మిత్రునితో ననుచున్నాఁడు.

క. తన ప్రేలుచున్న కైశ్యం
బున నంటిన దుమ్ముదులిపి పోలఁతుక తమి వ
చ్చిన నాదుకాళ్ళఁ గన్ని
టను మొదటన్ నీటఁబిమ్మటన్ గొని కడిగెన్. ౩౩౧

అవ—తననాయకున కితరనాయక సాదృశ్యమును సహింపని యొకతె
యన్యోక్తితో మరొకతెతోననుచున్నది.

క. అతికించుకొనియ క్రుమ్మఱు
నతివనుదనఱొమ్మునందుహారి యని తమిమై
నితరులుసల్లొనరించినఁ
జతుర్భుజునిసాటిఁబొందఁజాలఁడు రే భువిన్ ? ౩౩౨

అవ—అతిమానవతియగు సామాన్యవనితతో సఖియనుచున్నది.

ఆ. వె. అలుకబిగిసడల్ప కలరువిల్తుఁడుబల్మిఁ
గదలఁజేయుచున్నఁ గదలఁబోవు
దర్పశిలనుబోలి; తరుణి! నిన్నెవ్వండు
తరుణుఁడింకవచ్చిపారలఁ జేయు ? ౩౩౩.

అవ—నాయిక యొక్క చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. కనకకాంతి దెసలఁ గన్నులపండువై
క్రమ్మఁగోఱ్కు లూర ముమ్మరముగఁ
జెలువుగొలుపుకలికిపులిగోరు పతకంబుఁ
బోలె నిన్నుఁదాల్చె బాల యెడఁద. ౩౩౪

అవ—నాయిక తననుండి ధనముఁగోరుచున్నదేమో! యని సంశయించు నాయకునితోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

క. వినినంతనె తగుశ్రుతిసుఖ
జనకంబయి నీదు పేరు సంగీతమనన్;
సనఁబోడి మానికముఁ గను
బనివడ దర్థగ్రహంబు వన్నియకాఁడా! 33౫

అవ— నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె కౌఁగిలించినట్లు, కాంచుచు నున్నట్లు,
ముద్దులాడునట్లు, ముట్టునట్లు,
సలుపుచున్నయట్లు చక్కిలిగింతలు,
కలికికట్టిని కేలఁ గలలఁ గాంతు. 33౬

అవ—కోపమునఁ బ్రియునిఁదన్ని యావలకు గెంటిన నాయికతోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

క. చరణ ప్రహారమాతని
శిరమున వర్ధించి గెంటిచీవాట్లిడినం
దరుణీ! చక్రాంకితుఁడయి
చరించు శౌరియుఁడు జమునసరుఁడేసుమ్మీ! 33౭

అవ—ఒకతె వేరొకతెతో ననుచున్నది.

ఆ. వె. కన్నబిడ్డవోలెఁ గాతుకావహముగాఁ
బెంచుచున్న చిలుక పిల్లమడసె
వ్యాధియేని లేకయనుచుఁ బాంధుఁడు విని
వెలఁది పలువతనముఁ దెలిసికొనియె. 33౮

అవ—పూర్వనాయికయొక్క చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. కనుల హరించుచుఁ జొచ్చుచు
మనసున నీశ్యామ తొంటిమవ్వపుఁ బూఁబోఁ
డినిమాఁపె భిత్తి చిత్రం
బును గ్రిమ్మిన ధూమలతిక పోలిక సఖుఁడా! ౩౩౯

అవ—ఒకతె యొకని ప్రవాసదినము నాఁటి ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. వేమాఱు లరుగుచుండును;
వేమాఱులు తిరుగుచుండు వెనుకకుఁ; గలికిన్
వేమాఱు కౌఁగిలించును;
వేమాఱులు చనుదుననుచు వీడ్కొలిచ్చున్. ౩౪౦

అవ—నాయకుని ప్రేమాతిశయముఁ బడసి యభిమానవతియగు నాయికను గని పరనాయికాసఖి యన్యోక్తితో ననుచున్నది.

క. హరు శిరసెక్కితి నని తెగ
మురిసెదు శశిరేఖ! యల్లుమురియకు; చండీ
చరణాబ్జ ధూళి మలిపెడు
తఱినెఱిఁగెదు దీనిఫలము తడయుమొకత్రుటిన్. ౩౪౧

అవ—రతిసమయమున యువతి యువకుని మనస్సును బరాయత్తముఁ గావించుచున్నది.

క. అల చెట్టుకొమ్మమీఁదఁగరు
వలి యూఁపెడుగూటియుయ్యెలఁబండి రతిక్రీ
డలఁ బెనఁగుచు నిర్భయముగఁ
జెలఁగు పతగదంపతులను జెలువుఁడ! కనుమా! ౩౪౨

అవ—ఒకఁడొక సామాన్యవనితతో నన్యోక్తితో ననుచున్నాఁడు.

క. వినఁదగునుమాకు సుధవలెఁ
గనఁదగు దాబాల నిందుకళ చందమునన్
నినుముట్టఁదగదు సేఁదగి !
యనయముఁ జెన్నఁటి భుజంగు లాడుచునుంటన్.

అవ—నాయకుఁడు నాయికా మాతితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. తద్గుణంబుఁ జెవికిఁ దాఁకించి తద్దత్త
కుసుమచయము వంగి యొసఁగు నీకు
వశుఁడనైతి సకియ ! వలరాజువింటికిఁ
బలెనె నేనకా దెవండునైఁచు ? ౩౪౪

అవ—దూతి తాను జెప్పినవానినిఁగాక పరుని జెట్టఁబట్టఁ దలఁచు
నాయికతో ననుచున్నది.

ఆ. వె. ఇందురేఖవోలె నింపు సొంపిల్లు నీ
వన్యుఁ జెట్టఁబట్ట ననుచితంబు
పరుఁడెవండుపట్టు వలరాజుచుఱకత్తిఁ ?
బట్టుఁబొమ్మ ! కాదు పఱపకున్న ? ౩౪౫

అవ:—నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. ప్రాఁతగిల్లిపుచ్చి భ్రమరకీటంబులు
గొట్ట దుమ్మురాలు నట్టివింటి
వదలినఁ రుఁడు ముష్టి పరిమితమధ్యంబుఁ
గలుగు నిన్నుఁగొనును గలికి ! యింక. ౩౪౬

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. ఓచెలీ ! నీదుచనుల గోరొత్తులందుఁ
బొడమి జాఱెడు చెమ్మట బొట్లజాలు
పయిఁడిమొఁనూలి వ్రాలుము త్రియపుసరము
వలెనె మెఱయుచుఁ గనువిందు గొలుపుచుండె. ౩౮౭

అవ:— చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

గీ. కలవు బహుభంగములు ; పెక్కు-గలవు రసము ;
లలవివర్తంబులును జాలఁ గలవు ; కలికి !
నదులయందును గులటాంగనా నయనములయు
గతులెఱుంగవు సరళవు గాన నీవు. ౩౮౮

అవ:— మానమును వహింపక యార్జవమును బూనిన తరుణితోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

క. తరుణులకుఁ గఱపెగిరిసుత
సరసత; "దాక్షిణ్యమునను సౌభాగ్యము ద
బ్బరయనివామ్యముఁ బూనియ
నిరంతరముఁ గులుకుచుంటినే" ననియుఁదగఁ. ౩౮౯

అవ:— నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. ననఁబోఁడిమొన్న మునిమా
పునఁ బేరఁటమునకు వచ్చిపోవునపుడు సం
దునఁబట్టి కౌఁగిలించితి
ననుంగుఁజెలి ! వచ్చిచూడు మద్దానివెతఁ. ౩౯౦

అవ— నాయకుఁడు నాయికతో ననుచున్నాఁడు.

క. తలవాంచి నవ్వు చెడనెడ
కలఁతిగఁ దాఁకియును దాఁక కరిగిన కొలఁదిన్

కలికీ! నామదిఁ దాఁకుచుఁ
కలంచు చున్నావుగదె చికాకుపఱచుచున్. ౩౫౧

అవ— నాయిక తనభర్తనేకూడవలెఁగాని పరపురుషులఁ గలియరాదని యనుచున్న చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

గీ. చెలియ! చీఁకట్లు సందుగొందులను జరుగు
జారరతివోలె బతిరతిసౌఖ్య మిడునె?
కలఁగఁ జేయదె? సుడిగాలికన్న హాయి
జాలవివరంబుఁ బడివచ్చు చల్లగాలి. ౩౫౨

అవ— తనకుఁ బొందరాని నాయికను గాంచి మందమారుతము నుద్దేశించి యొకఁ డిట్లనుచున్నాఁడు.

క. రమణీయంబయి నఖపద
సముదాయం బగుయువతి జఘనంబు వివ
స్త్రమొనర్చి కొలిచి తేపు
ణ్యముఁ జేసితివో? సమీరణంబా! చెప్పుమా! ౩౫౩

అవ— అదృష్టశాలికి సిరి యయత్నముగనే లభించునని యొకఁడను చున్నాఁడు.

క. తనసర్వాంగం బొసఁగుచుఁ
బనిగొనకయ సెజ్జయందుఁ బండినయులసున్
ఘనపుణ్యవంతు సిరి పొం
దును బురుషాయితమొనర్చు తొయ్యలివోలెన్.

అవ— ఒకపథికుఁ డిట్లాశించుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. వెలఁది మానికంబు తలపోసి తలపోసి
విరహ దుఃఖములను వెచ్చనూర్చు

చంగమంగమునకు నదుకఁ గౌఁగిటఁ గ్రుచ్చి
ముద్దులిచ్చినంత పోఁడిమున్నె ? ౩౫౫

అవ— ఒకదాని ముచ్చట నొకతె చెప్పుచున్నది.

క. ఉలికులికిపడుచు వరవృడు
కులుకుచు మితిఁగడచి పతినిఁ గొలువంగా వెం
టలనెల్ల, గేస్తురాలికి
బలవత్సంచయము చొచ్చి భావముఁ గలఁచెన్. ౩౫౬

అవ— నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

క. హరియించెనాదుమనసీ
తరుణినిఁ జెఱసాలఁ బెట్టి దర్పోద్ధతిమై
యురమున గ్రుద్దుచు మొగమును
గఱచుచు నలువుదును బట్టి కరపాశములన్. ౩౫౭

అవ— ఒకఁడొకతెతో ననుచున్నాఁడు.

క. నడచుచు వెనుకకుఁ దిరుగుచు
సుడిగాలితృణంబుఁ బోలె సుదతీమణి ! నా
యెడఁద హరిం తెగయింతువు
వడఁకింతువు త్రిప్పిత్రిప్పి పఱతువ యెటనో? ౩౫౮

అవ— నాయికయొక్క చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. తగునే? బహులక్షణవతి
యగుమా చెలిమిన్న యందఱాంగ్రసురతోఁ బా
టుగ నెంచ ధూర్త! జూదరి
కౌఁగిఁగోటియుఁ గ్రుడ్డిగవ్వయును దుల్యముగన్. ౩౫౯

అవ— చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. అతివ వలకాఁక మూర్ఛా
వృతయయి నీపేరు తన చెవింబడ లేచుఁ
జతురంగ ఘుటికవోలెను
బ్రతిక్షణముఁ జావుదప్పి బ్రతుకుచునుండెన్. ३౬౦

అవ— నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. చెమరించు నాదుమెయి స్వ
ర్శముచేతన; పగట నిద్దురను బోఁద్రోలుఁ;
రమణుని చందమున నిదా
ఘము వహించుంపంగ నీదుఁగటిపయి వలువన్. ३౬౧

అవ— దూతి నాయకునితో ననుచున్నది.

క. చెలికాఁడా! యాకాలిక
ఫలంబు లత దోహదమునఁ బడయువడువునన్
దలఁచుచుఁ దలఁచుచునినుమా
చెలి పువ్వులఁతుని వహించెఁ జిన్నదియయ్యున్. ३౬౨

అవ— నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

క. తరుణీ స్తనజఘనంబులఁ
బరివృత్తింగౌనుదాఁటి ప్రాలుచు నాచూ,
పరయంగఁ దీర్ఘకాకము
కరణి నదీతీరములను, గ్రాలును సఖుఁడా! ३౬3

అవ:— నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాడు.

గీ. చిఱుత యలుకను వహియించి చిగురుఁబోఁడి,
యలఁతి నవ్వులు సిగ్గులుఁ గొలఁదియూర్పు

లలరఁ డాఁకకు తాఁకకు ననుచు జరిగి
పోయి మెలమెల్లఁగ గవాక్షమును బిగించె. ౩౬౪

అవ—నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

క. విదిలించుఁ గేలు; సైపక
రుదియించుం; బరిహసించు; గ్రుచ్చునఖంబుల్
హృది; గెలువఁ దలఁచుచున్నా;
సుదతిరతియె రతియితరము సుతయజ్ఞమగున్. ౩౬౫

అవ—ఒకతె యొకదానిముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. వలరాజుమంత్రజలమును
బలెఁజెలువుఁడు చిలుకరింపఁ బన్నీరంబుం
గలికి సివమెత్తియాడుచుఁ
బలుకు నసందర్భముగను బైఁబడను దగన్. ౩౬౬

అవ:—నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. కొలువఁడు మునుపటివలె; నను
వలపింపఁడు; సిగ్గువడఁడు స్వచరిత్రంబుల్
తలఁచియు; నమ్మఁడు నాపతి
చెలి! నాపాలిట నవోఢ సెత్తుగువయ్యెన్. ౩౬౭

అవ:—ఒకతె ముచ్చటను మరొకతె వేరొకతెతో ననుచున్నది.

క. చిరకాలమునకుఁ దనపతి
యరుదేరఁగఁ దరుణి కలప మలఁదిమెయిఁ గ
స్పళపక తెలిగోరొత్తుల,
మరులుగొలిపిమాయఁజేసి మాటుచుఁగవిసెన్. ౩౬౮

అవ:— నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

క. కురువులపై గుబ్బలపైఁ
బిఱుఁదులపై నెయ్యమెసఁగ విలసిల్లుచు మున్
సరసత గోరొత్తువలె న
పరక్తిఁ బొందితివి కాలపరిణతిఁ బ్రియుఁడా! ౩౧౯

అవ:— నాయిక చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

క. కడుఁగడు నీరసముగ నీ
యెడఁజొరఁబడు; వెడలునిలక, యీమా చెలి చె
లువ్వడ! వేవెలుంగులోఁజొరఁ
బడునా జాబిలి వెలుంగు పగిదిని సతమున్. ౩౨౦

అవ:—ఒకతె మఱొకతెతో నన్యోక్తితో ననుచున్నది.

క. అతిసరసత్వము, సుకుమా
రత, కాంతిసుయుత్వ. మాంతరంబైనగుణ
ప్రతతియు నీను శశస్వీ
కృతిగా శశిలేఖకో? యొఱింగించుఁగదే? ౩౨౧

అవ:— ఒకఁడొకనితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. పండియున్న భర్తపాదంబులొత్తుచు
వెలఁది సురఁటిఁబట్టి వీచుచుండఁ
దలుపుసందునుండి తమిఁగాంచు మిండగాఁ
డూఱడిల్లుచుండె నుల్లమందు. ౩౨౨

అవ:—బహునాయికావల్లభునిఁ గోరుచున్న యొకనితో మఱొకతె భంగ్యంతరమునఁ బలుకుచున్నది.

క. కలువలుఁ దమ్ములు గేదం
గులుమల్లెలు చూతములును గొల్లగనుండన్
సులభములయి, యెలదేఁటి పొ
గులుఁ బొందఁగ మరునివింటగుణభావంబున్. 323

అవ—ఒకతె యొకముచ్చటను చెలుపుచున్నది.

క. తగినంత నిద్రలేమియె
యగుదీనికి వ్యాధిహేతువని వెజ్జువచిం
పఁగ నాచిన్నది సిగ్గిలె;
బిగిసె సవతి; దయితుఁడదరె; ప్రియసఖిమురిసెన్. 324

అవ—నాయికయొక్క సూతి నాయకునితో ననుచున్నది.

ఆ. వె. సతము రక్తురాలు సకియ; రాగముమాత్ర
మొగమునందు గురిజ పగిదిఁదాల్చు;
ధీర! మాటకారివగు నీవురాగ మా
స్యంబునందుఁ జిలుక కట్లుచెలఁగు. 325

అవ—ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను చెలుపుచున్నది.

క. మునిమాఁపునందుఁ దనకాం
తుని చేతులఁ దూలిపడి రతులచే రేయె
ల్లనుబుచ్చి ప్రొద్దుటను ది
వ్వెను బెట్టఁగనవ్వి రొక్క పిల్లను సకియల్. 326

అవ — నాయకుఁడు దూతితో ననుచున్నాఁడు.

క. పొలయలుకయగ్గినుడికిన
యలవెలఁదుక స్నేహభావ మతిదుర్లభమో
చెలియా! నినుదర్శించఁబలెఁ
బలు త్రిప్పులుత్రిప్పి దానిఁబడయఁ గలిగితిఁ. ౩౭౭

అవ — ఒకతె మఱొకతెతో ననుచున్నది.

క. ముగుదా! ప్రసన్నురాలుగ
నగుమీ! యని చిలుకవలుక, నళికి గృహిణికిన్
దగఁ బ్రియుఁడు వెడలెగది; చెలి
నగియె; సవతిపొగిలె; బాల నాసంగొనియెన్. ౩౭౮

అవ — నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

క. చలిగాలి! నీప్రసాదము
కలిమిని మెయిముడిచి వలువఁగప్పి దిటముగా
వలకాఁక యెదనె రగులఁగఁ
జెలఁగుచెలిని ముగుదఁబోలె సేవింతుఁ దగన్. ౩౭౯

అవ — దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

క. నివసించుచున్న రసమయ
మవునతని మహాశయంబునందు సతము న
ర్ణవమున బాడబశిఖవలె
లవమును గొనవార్ధివృత్తి లలనామణిరో! ౩౮౦

అవ—ఒకతె యొక తరుణదంపతుల ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. తరుణీ తరుణులు గుడిని
స్మరస్మరాపహృతదృఙ్మనస్కులగుచు నొం
డొరుపయిఁ బూజకు నెత్తిన
విరులు విసరుకొనిరి రెచ్చి బెట్టిదపుఁదమిన్. ౩౮౧

అవ—చెలికత్తె నాయకునితో ననుచున్నది.

గీ. సురఁటి పెనువీవులకుడస్సి కరయుగంబు
వ్రాలుచున్నది సకియకు రమ్యమూర్తి!
ముఁగియ దుద్వర్తనము మేసిఁ బుట్టు చెమటఁ
బొమ్మ! కొంతావలకునద్ది ముఁగియుదాఁక. ౩౮౨

అవ—దానిపతి మూఢుఁడగుటచే నదియును మూఢురాలని యనుచున్న యుపపతితో దూతిపలుకుచున్నది.

క. పతివట్టి యెడ్డెనిజముఁగ;
రతికళఁ దన తెలివిఁ గఱచె రమణీమణి మృ
త్ప్రతిమకడ నేకలవ్యుఁడు
వితతంబు ధనుష్కళాప్రవీణతఁ బడసెన్. ౩౮౩

అవ—దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

క. చెలి! సౌభాగ్యము మానము
గలయతని నలక్ష్యపఱచి కలఁపఁగ నీవ
చ్చెలువుఁడు భస్మస్నానము
సలిపినగతి మెఱు విరహవిశదరుచిఁ గొనియెన్. ౩౮౪

అవ—ఒకతె యొకదాని ముచ్చటను దెలుపుచున్నది.

క. చెలికత్తె వేసమునుగొని
తలదువ్వును; బూలుముడుచుఁ; దఃఖుమొయి దిద్దుం
దిలక; మలందును గంధము;
వెలఁదికి మిండండు దాని పెనిమిటియెదుటన్. ౩౮౫

అవ—తన మగఁడు చక్కనివాఁడైనచో నాతని నేప్రేమింపవలయునని యొకతె యనఁగా నాయిక యనుచున్నది.

క. నవమన్మథుఁ డీతండని
జవరాండ్రెల్లరు నుతింత్రు సకియా! యవి న
చ్చవు నాకు మగఁడు గావుట
నవని నమృత మైన విషమ యౌషధమన్నన్. ౩౮౬

అవ—ఇట్టి చీఁకటిలో నేనటకెట్లు వత్తునని యనుచున్న నాయికతో దూతి యనుచున్నది.

గీ. చిమ్మ చీఁకట్ల రాత్రులఁ గ్రుమ్మరిల్లు
సొగసు కత్తియలకు దారిఁ జూపుచుండు
మానికపు దివ్వియలు నెత్తిపైనిఁ దాల్చి
చిలువ మొత్తంబు వెఱపేల? చిగురుఁబోఁడి! ౩౮౭

అవ—నీ కటాక్షపాతము చేత నే యాతఁడు ధృతి సడలి యున్నాఁడని దూతి నాయికతో ననుచున్నది.

క. వెలువడి సౌధగవాక్షముఁ
జెలియా! నీ చూపు వానిస్థితి మార్చి హిమా
చల విస్ఖలితవియన్నది
బలిమిని నైరావతంబు బలె హరియించెన్. ౩౮౮

అవ:—నీకు భార్యయుంటవలన నీతో మైత్రి నాకుఁ జిరస్థాయిగా నుండదని యనుచున్న నాయికతో నాయకుఁ డనుచున్నాఁడు.

క. తరుణీమణి ! సహధర్మిణి
పరిచ్ఛదమ సంశయముగఁ బరిచర్యకె ; డె
ప్పరమగు హిమదినమున సుఖ
పఱచునొకో ? గొడుగునీడ పరికింపుమెదన్. ౩౮౯

అవ:—లక్ష్మీ సరస్వతుల పరిచయము నొకఁడు తెలుపుచున్నాఁడు.

క. ఎలయించుం బణ్యాంగన
వలెమిక్కిలి కలిమికొమ్మ పరిచయలవమున్
నిలుపదుమదిని ; సరస్వతి
కులసతివలె జన్మ జన్మకును విడువదొగిన్. ౩౯౦

అవ:—నాయకుని చెలికత్తె నాయికతో ననుచున్నది.

క. చెలువా ! చతురాస్యుఁడు నీ
చెలువుఁడు వైముఖ్యమెట్లు సిద్ధించు నిఁకన్
నలువవలె నేకచిత్తుఁడు
లలితుఁడు ప్రియతముఁడు స్మరకళాజ్ఞుఁడు సుమ్మీ !

అవ:—సౌందర్యాది గుణములుగల నాయకుఁడేల పరాంగనాసక్తుఁడై యుండెనని తర్కించుచున్న నాయికతో నాయికా సఖియనుచున్నది.

క. చెలియా ! మధురుఁడు వక్రుఁడు
కలాధరుఁడయ్యాను నీదు కాంతుఁడు కానీ
యిలపయిఁ బ్రతిపచ్చంద్రుఁడు
బలెనకలంకుఁడు ద్వితీయఁ బరికింపఁడొగిన్. ౩౯౨

అవ:—మానవతియగు నాయికతోఁ జెలికత్తె యనుచున్నది.

క. కలికీ! వినునాపలుక
క్రౌలఁజక్కఁగఁదుడువుమిడుము కోరుచుల్ గ
న్నులఁ గాటుక; నొక్కటనీ
చెలువుఁడు గనునల్లకల్వచెందమ్మి జిగుల్. 383

అవ:—ఆపె విరహదుఃఖితయై నీ యాశ్రయమును గోరుచున్నదని నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. బలపపుసలాకవోలెను
వెలుకంబాటియుఁ గృశించివెలిఁగెడుమానె
చ్చెలిమిన్నఁగేలఁ దాఁకినఁ
జలించి నీయిచ్చఁబట్టి చరియించు సఖా! 384

అవ:—ఒకమిండని దూతి యొకతెతో ననుచున్నది.

క. కలికీ! యెచ్చటనీముదు
సలిపెనిమిటి దాఁపురించె జవ్వనివగు నీ
కలసిరికిలోభివలెఁ గ
న్నులఁబడఁగావంబడంగ నోచితివె? యిసీ! 385

అవ:— నాయకుఁడు వయస్యునితో ననుచున్నాఁడు.

ఆ. వె. జగడమాడి మాఱుశయ్యపైనిఁ బరుండి
కలికి, సకియకిటికికడకువచ్చి
దాని కథ నెఱింగి ధ్వనిఁజేసిజళిపింప
వచ్చిమెల్ల నాదుప్రక్కఁబండె. 386

అవ—అవమానితుఁడగు నాయకునితో నాయిక యనుచున్నది.

క. నవుదువు కాలందన్నఁగ,
బవళింతువు నేల గెంటఁ బాన్పున నుండిన్;
రవులింతు చిలిపి పనులన్;
నివర్తిలవు నాయెడంద; నిన్నేమంగున్. ౩౯౬

అవ—నాయకునియందుఁగల నాయికాసక్తిని దూతి తెలుపుచున్నది.

ఆ. వె. నిన్న పగటిపూఁట నిద్రలో నినుఁగూర్చి
పాపమా నెలంత పలవరింప
సవతి నవ్వె; నత్త దివులొందె; బరువెత్తి
మూసిరంత దాని మొగముఁ జెలులు. ౩౯౭

అవ—ఒకఁడనుచున్నాఁడు.

క. కనకనలాడుచు మోహం
బను నిమిషముఁ గ్రొత్త క్రొత్త యంగనలను నిం
ధనముల వెదకుచు నుండును
దనివింగొని చల్లఁబడద తగనెన్నిటికిన్. ౩౯౮

అవ—నాయిక చెలికత్తెతో ననుచున్నది.

క. చురచురలాడుచుఁ గడుఁ దీ
వరమయిననుఁ గాల్చుచుండె వలకాఁక సతం
బరుణుండు సూర్యకాంతము
కరణిన్; సుఖయింతు బూదిఁ గావింపంగన్. ౩౯౯

అవ— నాయిక నాయకునితో ననుచున్నది.

క. కదలకయు గెంటినను నా
పదములఁ దలదిండ్లొనర్చి పండితివిదిసైఁ
చెదఁగాని వెచ్చనూర్పుచుఁ
జెదవలెఁ బ్రాకింతు వేల? చేతినిఁ బైపై. ౪౦౦

అవ—ప్రియురాలు తన యుత్తరీయము లాగుకొనఁగా నేకవస్త్రుఁడగు నొకలజ్జాలువు నకుఁ వేఁడుకొఁడనుచున్నాఁడు.

గీ. తిరిగిరాకనుఁగోరి నీతియ్యఁబోఁడి
యుత్తరీయంబుఁగొని దాఁచియుంచుకొంట
నేకవస్త్రుండవయ్యె నీవెల్ల యువక
మండలికిఁదోఁచు దాఁదలమానికముగ. ౪౦౧